

Sänkt moms på **restaurang-** **och cateringtjänster**

Delrapport avseende effekter på företagsnivå

Den 1 januari 2012 sänktes restaurangmomsen i Sverige. I den här rapporten redovisar Tillväxtanalys den kortsiktiga utvecklingen i branschen efter reformen utifrån tre perspektiv – företagens utveckling, förändringar i företagsstocken samt regelförenkling.

Dnr: 2011/312
Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser
Studentplan 3, 831 40 Östersund
Telefon: 010 447 44 00
Telefax: 010 447 44 01
E-post: info@tillvaxtanalys.se
www.tillvaxtanalys.se

För ytterligare information kontakta Björn Falkenhall
Telefon: 010 447 44 33
E-post: bjorn.falkenhall@tillvaxtanalys.se

Förord

Den 1 januari 2012 sänktes momsens på restaurang- och cateringtjänster i Sverige från 25 till 12 procent. Syftet med sänkningen var att öka den varaktiga sysselsättningen genom ett större arbetsutbud och en ökad efterfrågan på restaurangtjänster till följd av ett lägre konsumentpris. Vidare skulle regelbördan och de administrativa kostnaderna i restaurangnäringen minska genom en harmoniserad momssats på mat för avhämtning, servering och övriga livsmedel.

Tillväxtanalys har i uppdrag av regeringen att följa upp effekter gällande utveckling av företagande i olika dimensioner och effekter på regelförenkling som reformen medför. Denna rapport utgör en första delrapportering av Tillväxtanalys uppdrag. Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 januari 2016.

Rapporten har författats av Björn Falkenhall (projektledare), Karolina Henningsson och Jonas Månsson, docent vid Linnéuniversitetet. Shahid Quoreshi, lektor vid Blekinge tekniska högskola, har gjort tidsserieanalysen och ansvarade för uppdraget inledningsvis.

Arbetet har förankrats i en referensgrupp och vi vill tacka de medverkande för värdefulla kommentarer.

Östersund, januari 2013

Dan Hjalmarsson
Generaldirektör
Tillväxtanalys

Innehåll

Sammanfattning	7
Summary	8
1 Inledning	9
1.1 Moms i restaurang- och cateringbranschen	10
1.2 Motiv till reformen enligt förarbeten	10
1.2.1 Förväntade effekter på sysselsättningen.....	10
1.2.2 Förväntade effekter på företagens regelkostnader	11
2 Teoretisk referensram och forskningsöversikt	12
2.1 Teoretiska utgångspunkter	12
2.1.1 Motiv till en sänkt moms på restaurang- och cateringtjänster	12
2.1.2 Momssänkningen förväntas sänka konsumentpriserna	13
2.1.3 Företagen har flera handlingsalternativ vid en momssänkning	13
2.2 Tidigare studier och forskning	14
3 Utvärderingsdesign	17
3.1 Delrapportens innehåll	17
3.2 Det fortsatta arbetet inför slutrapporten.....	19
3.2.1 Branschens utveckling jämfört med andra branscher	19
3.2.2 Effekter på andra branscher.....	20
4 Hur har företagen i branschen utvecklats före och efter reformen?	21
4.1 Utveckling i centrala utfallsvariabler	21
4.1.1 Resultat av deskriptiv analys.....	21
4.1.2 Resultat av tidsserieanalysen	23
4.1.3 Sammanfattning av företagens utveckling	24
5 Hur har företagen i branschen agerat?	25
5.1 Resultat av enkätundersökningen	25
5.2 Resultat av fallstudien Helsingborg–Helsingör	28
5.2.1 Analys av registerdata Helsingborg–Helsingör	29
5.2.2 Sammanfattning av företagens agerande	31
6 Hur har företagsstocken utvecklats i branschen?	32
7 Hur har företagets regelkostnader påverkats?	34
7.1 Konsekvenser av regelförändringar.....	34
7.1.1 Begreppet regelkostnader och vad dessa består av	34
7.1.2 Hur har de direkta kostnaderna för restaurangbranschen utvecklats?	35
8 Avslutande kommentarer och slutsatser	38
8.1 Det fortsatta arbetet.....	40
Referenser.....	41
Bilaga 1 Frågor och svar från enkätundersökningen.....	42
Bilaga 2 Analys av strukturella skift i tidsserier	52

Tabell 1 Omsättning inklusive moms år 2008–2012 (milj. SEK). Procentuell förändring i realt värde, basår 2007.....	21
Tabell 2 Deskriptiv statistik över lönesummor och underlag arbetsgivaravgifter (milj. SEK) för åren 2008 till 2012. Procentuell förändring i realt värde (bruttolön) och i nominellt värde (underlagen), basår 2007.	22
Tabell 3 Utveckling antal förvärsarbetare i restaurang- och cateringbranschen 2008–2012. Samtliga yrkesställningar, antal och förändring i procent.	23
Tabell 4 Preliminära resultaträkningsposter, 2008–2012, miljoner kronor.....	23
Tabell 5 Förändringar i vinstfunktionens ingående komponenter, procent.....	25
Tabell 6 Förändring i kvalitetsförbättrande åtgärder, procent.....	26
Tabell 7 Förändring av anställda och arbetstid före efter momssänkningen, procent.....	26
Tabell 8 Sammanfattande bedömning av intervjuvaren.....	27
Tabell 9 Förändring i antalet heltidsanställda.....	27
Tabell 10 Förändring av antalet deltidanställda.....	27
Tabell 11 Förändringen av antalet arbetade timmar.....	28
Tabell 12 Registervariabler kopplade till enkätsvaren.....	28
Tabell 13 Deskriptiv statistik antal förvärsarbetare Helsingborg 2008–2012.....	30
Tabell 14 Deskriptiv statistik antal förvärsarbetare Norrköping 2008–2012.....	31
Tabell 15 Antal nystartade företag 2008–2012.....	33
Tabell 16 Antalet konkurser 2008–2012.....	33
Tabell 17 Exempel på direkta och indirekta regelkostnader.....	34
Tabell 18 Förändring i antal företag som redovisar 25 och 12 procents moms, år 2011 och 2012.....	35
Tabell 19 Sammanställning av de direkta kostnaderna för restaurangbranschen, miljoner kronor.....	37
Figur 1 Delrapportens innehåll och design.....	17
Figur 2 Procentuell förändring i real omsättning (inklusive moms) 2008–2012 för Norrköping och Helsingborg, basår 2007.....	29
Figur 3 Procentuell förändring fastprisjusterad lönesumma 2008–2012 för Norrköping och Helsingborg, basår 2007.....	30
Figur 4 Inträde och utträde i restaurang- och cateringbranschen för respektive år mellan 2008 och 2012.	32
Figur 5 Nettotillskott, det vill säga skillnad mellan inträde och utträde i restaurang- och cateringbranschen respektive år mellan 2008 och 2012.	32

Sammanfattning

Den 1 januari 2012 sänktes moms på restaurang- och cateringtjänster i Sverige från 25 till 12 procent. Syftet med sänkningen var att öka den varaktiga sysselsättningen genom ett större arbetsutbud och en ökad efterfrågan på restaurang- och cateringtjänster till följd av ett lägre konsumentpris. Vidare skulle regelbördan och de administrativa kostnaderna i restaurangnäringen minska genom en harmoniserad momssats på mat för avhämtning, servering och övriga livsmedel. Tillväxtanalys har i uppdrag av regeringen att följa upp effekter gällande utveckling av företagande i olika dimensioner och effekter på regel-förenkling som reformen medför.

Resultaten från utvärderingen ger starka indikationer på att företagen i branschen använt medel som frigjorts genom momssänkningen på fler sätt än till att sänka konsumentpriserna. Vi kan se en starkare utveckling för företagen jämfört med föregående år, i både lönesummor, antal anställda och rörelsemarginal. Samtidigt har antalet företag som lämnat branschen minskat och antalet nystartade företag ökat, vilket lett till en nettoökning i företagsstocken under 2012. Slutligen har de reformer som riktats mot branschen de senaste åren sammantaget inte inneburit lägre direkta regelkostnader för företagen.

Samtliga delstudier i rapporten indikerar att momssänkningen har fått effekter i branschen. Särskilt tydliga är dessa på lönesummor, antal anställda och kvalitetsförbättringar. Lönesumman och omsättningen i branschen är i genomsnitt signifikant högre för perioden efter januari 2012 än för perioden innan. Detta är inte samma sak som att säga att momssänkningen är orsaken till ökningen men det förefaller troligt att så är fallet eftersom konjunkturen och hushållens disponibla inkomster inte ökat mer under denna period än tidigare perioder. Vi kan dock inte uttala oss om hur stor del av dessa förändringar som kan tillskrivas momssänkningen och hur mycket av förändringarna som beror på andra faktorer då vi i dagsläget saknar bra och jämförbara kontrollgrupper.

Den utvärderingsstrategi som Tillväxtanalys utarbetat tar sikte på att genomföra ett antal olika delstudier. De olika delstudierna utgör tillsammans en kedja av indicier som ska ge svar eller indikationer på mervärdesskattesänkningens effekter utifrån tre övergripande frågeställningar: företagets utveckling före och efter momssänkningen, hur företagsstocken har förändrats samt effekter på regelförenkling.

Då det saknas en naturlig kontrollgrupp till restaurang- och cateringbranschen, eftersom det inte finns några företag i branschen som inte fått ta del av momssänkningen, kommer vi i det fortsatta arbetet att komplettera metodansatsen med analyser baserade på en så kallad syntetisk kontrollgrupp; detta för att kunna ge närmare svar på momssänkningens effekter. Vidare kommer Tillväxtanalys att identifiera sysselsättningsströmmar mellan restaurang- och cateringbranschen och andra branscher. I slutrapporten kommer även analyser av utvecklingen av företagets lönsamhet och andra nyckeltal att genomföras.

Summary

On January 1st 2012, the VAT rate for restaurant and catering services in Sweden was reduced from 25 percent to 12 percent. The aim was to increase long-term employment through a greater supply of labour and increased demand for restaurant and catering services as a result of lower prices to consumers. The regulatory burden and administrative costs in the restaurant industry would also decrease through a harmonised VAT rate on food to take out, serving and other provisions. Growth Analysis was commissioned by the government to examine the development of enterprise in different dimensions and the effects on regulatory burden that the reform involves.

To date, the findings from the evaluation show strong indications that the companies in the industry have used the lower VAT rate in different ways. The companies show stronger development than in previous years as regards both payroll expenses, numbers of employees and operating margins. At the same time, the number of firms leaving the industry has fallen and the number of start-ups has increased, which has led to a net increase in the total number of firms during 2012. Finally, the reforms aimed at the industry in recent years have not in total resulted in lower direct regulatory costs for the companies.

All the studies covered in the report indicate that the reduction in VAT has had an impact on the industry, in particular in respect of payroll expenses, numbers of employees and quality improvements. Payroll expenses and turnover in the industry are on average significantly higher after January 2012 than before. This does not necessarily mean that the reduced VAT rate is the cause of the increase, but it seems likely that this is the case since neither the economy nor households' disposable income has grown more during this period than previous periods. We cannot, however, say how much of these changes can be attributed to the lower VAT rate and how much is due to other factors because we do not as yet have adequate comparative control groups.

The evaluation strategy developed by Growth Analysis is based on a number of different studies which together make up a chain of evidence that will give answers to or indications of the effects of the VAT reduction on the basis of three essential questions: the companies' development before and after the reduction, how the number of companies has changed, and the impact on rule simplification.

Strictly speaking, it is not possible to make a general impact valuation of lower VAT on restaurant and catering services using conventional methods or approaches since there is no natural control group because the VAT reduction applies to every company in the industry.

As the work continues, we will further develop the approach above with analyses based on a so called synthetic control group. Growth Analysis will also identify employment flows between the restaurant and catering industry and other industries. Analyses of the development of the companies' profitability and other key ratios will also be made and the results presented in the final report.

1 Inledning

Den 1 januari 2012 sänktes mervärdesskatten (i fortsättningen kallad ”moms”) på restaurang- och cateringtjänster i Sverige från 25 till 12 procent. Syftet med sänkningen var att öka den varaktiga sysselsättningen genom ett större arbetsutbud och en ökad efterfrågan på restaurangtjänster till följd av ett lägre konsumentpris. Vidare skulle regelbördan och de administrativa kostnaderna i restaurangnäringen minska genom en harmoniserad momssats på mat för avhämtning, servering och övriga livsmedel.

Den sänkta momsen är en del av regeringens långsiktiga mål om en varaktigt högre sysselsättning och förväntas enligt SOU 2011:24 Sänkt restaurang- och cateringmoms öka sysselsättningen och effektivisera arbetsmarknaden i stort. Den sammantagna långsiktiga sysselsättningseffekten beräknades uppgå till knappt 6 000 helårsarbetskrafter och den årliga kostnaden per arbetstillfälle beräknas på lång sikt till 0,6 miljoner kronor.

Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser, Tillväxtanalys, har av regeringen fått i uppdrag att följa upp vissa frågor relaterade till den sänkta momsen. Tillväxtanalys ska följa upp effekter gällande företagande (t.ex. med avseende på nyföretagande, vinstmarginaler och överlevnadsgrad) och effekter på regelförenkling som reformen medför. I uppdraget ingår även att följa upp hur restaurang- och cateringbranschen utvecklas över tid med speciellt fokus på utveckling av företagande på lång sikt. Vidare ska Tillväxtanalys göra en analys av konkurrens- och andra marknadsförhållanden inom restaurang- och cateringbranschen samt inhämta relevanta erfarenheter från branschen. Uppdraget ska slutredovisas till regeringen senast den 1 januari 2016.

Även Skatteverket och Konjunkturinstitutet har tilldelats uppdrag i arbetet med att utvärdera den sänkta momsen. Skatteverkets uppdrag innebär att följa upp effekter när det gäller hur åtgärden motverkar skatteundandragande i branschen. Konjunkturinstitutets uppdrag innebär att följa upp reformens effekter på konsumentpriser, löner och sysselsättning.

Denna rapport utgör en första delrapportering av Tillväxtanalys uppdrag, där vi behandlar hur restaurang- och cateringbranschen har utvecklats på kort sikt efter momssänkningen. Vi analyserar företagens agerande och utveckling med avseende på nyckelvariabler så som omsättning, lönesummor och anställda samt förändringar i företagsstocken. Vidare behandlar rapporten effekter på regelförenkling som reformen medfört.

Rapportens disposition är enligt följande: Resterande del av Kapitel 1 beskriver momsens principer och restaurang- och cateringbranschen i korthet. Vidare följer en diskussion kring de förväntade utfallen av reformen enligt förarbetena. I Kapitel 2 återfinns teoretisk referensram och tidigare empiriska studier. Vår utvärderingsdesign presenteras i Kapitel 3, följt av resultat angående företagens utveckling i Kapitel 4 och en analys av företagens agerande efter momssänkningen i Kapitel 5. Kapitel 6 redogör för hur företagsstocken i branschen har utvecklats före och efter momssänkningen och Kapitel 7 behandlar de regelkostnadseffekter reformen medfört. Avslutande kommentarer och sammanfattande bedömning återfinns i det avslutande Kapitel 8.

1.1 Moms i restaurang- och cateringbranschen

Moms är en konsumtionsskatt som är avsedd att träffa just konsumtionen av varor och tjänster. Det är näringsidkaren som omsätter varorna och tjänsterna som ska betala in skatten till staten, men avsikten är att skattbördan ska vältras framåt på konsumenten.

De svenska momsreglerna bygger på rådets direktiv 2006/112/EG av den 28 november 2006. Reglerna för moms är i hög grad harmoniserade inom EU och enligt artikel 96 i mervärdesskattedirektivet ska medlemsstaterna tillämpa en normalskattesats som inte får vara lägre än 15 procent. Någon övre gräns finns inte. Medlemsstaterna får tillämpa högst två reducerade skattesatser och dessa får inte vara lägre än 5 procent.

I mervärdesskattedirektivet finns en lista över de varor och tjänster där en reducerad skattesats får tillämpas. Bland dessa varor och tjänster finns sedan den 1 juni 2009 restaurang- och cateringtjänster.

I tillämpningsförelösningsordningen till EU:s mervärdesskattedirektiv av den 15 mars 2011 (artikel 6) beskrivs begreppet restaurang- och cateringtjänster som en verksamhet som utgörs av flera olika delar, där mat och dryck är en del och övriga delar består av tjänster som möjliggör att mat och dryck direkt kan konsumeras. Det företag som levererar maten och tjänsten kan vara en restaurang, ett konditori eller en cateringfirma. Tillhandahållande av tjänster som inte har något samband med möjligheten att omedelbart konsumera mat och dryck, till exempel underhållning, utgör inte en del av restaurang- eller cateringtjänster och omfattas således inte av momssänkningen. Detsamma gäller alkoholhaltiga drycker. Det som skiljer en restaurangtjänst från en cateringtjänst är endast platsen för tillhandahållandet.

Första kvartalet 2013 sysselsatte restaurang- och cateringbranschen cirka 3 procent av den totala arbetskraften i Sverige.¹ En relativt stor andel av de anställda inom hotell- och restaurangbranschen är unga. Enligt SCB (2013) hade branschen under 2012 störst andel förvärvsarbetande under 30 år, nämligen 46 procent.

1.2 Motiv till reformen enligt förarbeten

1.2.1 Förväntade effekter på sysselsättningen

Den sammantagna långsiktiga sysselsättningseffekten på 6 000 helårsarbetskrafter förväntas enligt SOU 2011:24 komma från två primära sysselsättningseffekter. För det första förväntas en sänkt moms leda till att hushållen ersätter en del av det obeskattade arbete som i dag utförs i hemmet med tjänster köpta på marknaden. Arbetsutbudet förväntas då öka till följd av att tiden som behöver läggas på hemarbete minskar. Enligt utredningen förväntas arbetsutbudet öka med motsvarande 2 500 helårsarbetskrafter som en följd av minskat hemarbete.

En andra sysselsättningseffekt förväntas komma från en efterfrågeeffekt på arbetskraft till följd av ökad efterfrågan på restaurang- och cateringtjänster. Enligt utredningen finns det anledning att tro att restaurangbranschen är en bransch där det råder utbudsöverskott på individer som vill arbeta i branschen men som i dagsläget står utanför arbetskraften eller är arbetslösa. Om så är fallet, och det råder en så kallad strukturell arbetslöshet på marknaden, kan den totala varaktiga sysselsättningen öka till följd av att en arbetskraftsökning i restaurangbranschen inte skulle leda till en arbetskraftsminskning i någon annan bransch.

---

¹ Siffrorna är hämtade från SCB:s kortperiodiska sysselsättningsstatistik på scb.se.

Uträkningar visar att sysselsättningen i restaurang- och cateringbranschen bör öka med motsvarande knappt 4 000 personer som en följd av ökad efterfrågan på arbetskraft. Omräknat i helårsarbetskrafter uppgår den siffran till knappt 3 500 personer.

Sammanlagt förväntas alltså sysselsättningseffekten till följd av momssänkningen uppgå till knappt 6 000 helårsarbetskrafter. De båda sysselsättningseffekterna vilar på ett antagande om full övervältring i konsumentpris till följd av momssänkningen. Det är ett antagande som grundar sig på den relativt goda konkurrenssituationen i restaurangbranschen liksom på att utredningens uppdrag är att analysera effekter av momssänkningen på lång sikt.

1.2.2 Förväntade effekter på företagens regelkostnader

Enligt Tillväxtverkets databas Malin, där mätningar av administrativa kostnader enligt den så kallade standardkostnadsmodellen presenteras, står hantering av två momssatser för en total kostnad på 0,4 miljarder kronor. Mätningarna är gjorda år 2009 och avser alla berörda företags kostnader för att sammanställa, lagra och överföra information eller uppgifter som föranletts av krav i lagar, förordningar och myndigheters föreskrifter eller anvisningar i allmänna råd.

Momssänkningen från 25 till 12 procent på restaurang- och cateringtjänster skulle enligt förarbetena minska de administrativa kostnaderna framräknade i Malin med omkring 0,2 miljarder kronor årligen. Det är en minskning av de totala administrativa kostnaderna mervärdesskattelagen ger upphov till med omkring 9 procent och en minskning av de administrativa kostnaderna för att hantera två momssatser med 50 procent.

2 Teoretisk referensram och forskningsöversikt

2.1 Teoretiska utgångspunkter

2.1.1 Motiv till en sänkt moms på restaurang- och cateringtjänster

Under antagandet att mervärdesskattesänkningar får genomslag i konsumentpriser kan man tala om optimal skatteteori. Enligt Jordahl och Stenkula (2009) bör ett skattesystem vara enkelt, effektivt och rättvist samt utformas på ett sätt som snedvrider konsumtions- och produktionsbeslut så lite som möjligt. Den så kallade Ramsey-regeln (Ramsey, 1927) brukar betraktas som utgångspunkt för optimal skatteteori när det gäller konsumtions-skatter. Huvudinsikten i Ramseys teori är att varor och tjänster som är relativt pris-okänsliga ska beskattas högre än varor och tjänster som är relativt priskänsliga. Med en momssats på till exempel restaurang- och cateringtjänster blir priset konsumenten möter högre, vilket resulterar i en lägre konsumtion och produktion av restaurang- och catering-tjänster än vad som hade varit fallet utan skattepåslaget. En vara eller tjänst betraktas ofta som priskänslig (priselasticitet >1) om det finns många nära substitut till varan eller tjänsten och prisokänslig (priselasticitet <1) om det finns få nära substitut. Enligt SOU (2011:24) beräknas priselasticiteten på restaurang- och cateringtjänster till $-0,8$, vilket skulle innebära att en prisnedgång med 1 procent skulle öka efterfrågan på restaurang- och cateringtjänster med 0,8 procent.

Ur ett skatteoptimalt perspektiv kan man hävda att en skattebas bör beskattas lättare ju enklare det är för den att undkomma skatt och hårdare ju svårare det är för den att undkomma skatt. Jordahl och Stenkula (2009) identifierar tre olika områden där en skattebas kan undkomma skatt: i hemmet, på den svarta marknaden och i utlandet. På dessa tre områden har staten ingen möjlighet att uppbära skatt. Ur ett statsfinansiellt perspektiv kan det alltså vara gynnsamt att beskatta varor och tjänster som kan förflytta sig till hemmet, utomlands eller in i svartarbete lättare än varor och tjänster som saknar den möjligheten. Restaurang- och cateringtjänster är ett typiskt exempel på en tjänst som lätt kan substitueras och flyttas från marknaden in i hemmet, genom att man inhandlar råvaror och lagar mat hemma.

Skattekillen som uppstår mellan skillnaden i pris på hemarbete och tjänster köpta på marknaden gör att det är skattemässigt fördelaktigt för individen att utföra en tjänst (i det här fallet matlagning) själv, trots att man inte utför arbetet effektivt jämfört med den tjänst som erbjuds på marknaden. Eftersom de flesta är mindre produktiva i egenarbete än en yrkesutbildad person kommer skattnedvridningen då att leda till produktivitetstförluster samtidigt som ekonomisk aktivitet förskjuts bort från marknadsproduktion och mot produktion i hemmet. En sänkning av momsens skulle enligt ovanstående resonemang sänka skattekillen och göra det mer attraktivt för hushållen att konsumera restaurang- och cateringtjänster.

2.1.2 Momssänkningen förväntas sänka konsumentpriserna

Då efterfrågad kvantitet av en vara eller tjänst är en funktion av priset på densamma kommer en övervältring i konsumentpris till följd av momssänkningen att leda till ett förändrat konsumtionsbeteende. Vid en momssänkning på restaurang- och cateringtjänster från 25 procent till 12 procent kan full övervältring på konsumentpris visas genom följande ekvation 1.

$$1. \quad \frac{1,12 \cdot p - 1,25 \cdot p}{1,25 \cdot p} * 100 = -10,4$$

En full övervältring på konsumentpriset till följd av den sänkta momsen innebär alltså att konsumentpriserna, allt annat lika, skulle bli 10,4 procent lägre än vad de annars skulle ha varit. Hänsyn bör tas till att restaurang- och cateringbranschen haft försäljning till olika momssatser före reformen och att den verkliga genomsnittliga momssatsen således varit längre än 25 procent. Prisgenomslaget vid full övervältring blir då mindre än det som redovisas i ekvation 1.

Efterfrågesambandet säger oss att ett lägre pris leder till en ökad efterfrågan. Vid en övervältring av momssänkningen på konsumentpriser skulle varje konsument möta ett lägre pris och efterfrågan på restaurang- och cateringtjänster öka. Vid en ökad efterfrågan skulle de berörda företagens försäljning öka och företagen öka sin produktion. Den ökade produktionen är i sin tur naturligt kopplad till en ökad användning av insatsvaror, det vill säga arbetskraft och kapital, vilket gör det rimligt att anta att sysselsättningen i restaurangbranschen skulle påverkas positivt.

Stiglitz (1988) diskuterar sambandet mellan begreppen elasticitet, marknadsstruktur och övervältring, där det senare begreppet här syftar på en momssänkings genomslag i konsumentpriser. I vilken utsträckning utbuds- och efterfrågeelasticiteten påverkar genomslaget i konsumentpriser beror på vilken marknad restaurang- och cateringbranschen befinner sig på.

Enligt Christiansen (2010) talar mycket för att restaurang- och cateringbranschen är ett exempel på en bransch som befinner sig på en monopolistisk konkurrensmarknad. När det råder monopolistisk konkurrens kan företagen genom sitt agerande påverka konsumentpriset. Följden blir en sluttande marginalintäktskurva och ett konsumentpris som kan sättas högre än på en perfekt konkurrensmarknad. Vid en jämförelse mellan marknadsformerna är det tydligt att en sänkning av konsumentpriser vid en given momssänkning blir mindre på en marknad där det råder monopolistisk konkurrens än på en marknad med perfekt konkurrens.

2.1.3 Företagen har flera handlingsalternativ vid en momssänkning

Utifrån företags vinstfunktion har ett företag olika handlingsalternativ vid en momssänkning. Företagen kan till exempel sänka priserna, ta ut en högre vinst eller öka sina kostnader genom att anställa mer personal eller investera i sin verksamhet. Ett företag i en konkurrensutsatt sektor har dock enligt nationalekonomisk teori som långsiktigt mål att maximera sin vinst.

I företagets vinstfunktion är p priset per enhet och y den totala kvantitet som produceras och säljs på marknaden. $p(y)$ representerar efterfrågan på produktionen, t är mervärdes-skattesatsen; följaktligen beror de totala intäkterna på storleken på t . c står för den totala

kostnaden som i sin tur är en funktion av priset på insatsvarorna: arbete (w), kapital (r) och produktion (y).²

$$2. \quad \pi(w, r, y) = [y \cdot p(y)](1 - t) - c(w, r, y)$$

På lång sikt är vinsten lika med noll på en fri konkurrensmarknad. På kort sikt, när företag varken hunnit lämna eller etablera sig på marknaden, eller på en marknad där det inte råder fullständig konkurrens, kan befintliga företag både göra vinster och förluster vid förändringar i efterfrågan eller utbud. Sänkt moms, ett lägre t , i restaurangbranschen leder enligt vinstfunktionen till att de berörda företagen får en ökad omsättning; ($y \cdot p(y)$) ökar. På kort sikt skapar den sänkta mervärdesskatten ekonomiska medel som ger företagen på marknaden flera möjligheter.

De företag som berörs av momssänkningen disponerar själva över de ekonomiska medel momssänkningen skapar. Ett möjligt utfall är att företagen sänker sina konsumentpriser. Enligt efterfrågesambandet skulle företagen då öka sin försäljning och under antagandet om fullständig konkurrens vinna marknadsandelar och öka sin omsättning. En annan möjlighet är att företaget utan att öka sin omsättning ökar sina kostnader (c). Detta kan ske genom en ökning av kostnader för personal $c(w)$, kapitalkostnader $c(r)$ eller produktionskostnader $c(y)$. Ett sådant agerande kan vara företagsekonomiskt rationellt om företaget förväntar sig att det på lång sikt ökar vinsten i företaget.

Ökning i kostnader för personal $c(w)$ kan ske genom till exempel nyanställning eller ett utökat antal arbetade timmar bland befintlig personal. Ökning i kapitalkostnader $c(r)$ kan till exempel ske genom att företagen investerar i realkapital genom inköp eller upprustning av maskiner och fastigheter. En ökning i produktionskostnader $c(y)$ kan ske genom att företag förbättrar råvarorna i produktionen och därmed ökar sin långsiktiga konkurrensförmåga.

En ytterligare aspekt att ta hänsyn till uppstår om företagen i branschen använder det ekonomiska utrymmet till att öka de egna vinsterna på kort sikt. Övervinsterna som då uppstår i branschen leder till nyetableringar (entry) och att färre företag lämnar marknaden (exit). Det kan antas att det finns företag i restaurangbranschen som befinner sig i mindre konkurrensutsatta områden än andra, alternativt har ett så pass differentierat utbud att man inte längre kan tala om en fri konkurrensmarknad. För dessa företag är en ytterligare möjlig effekt av den sänkta mervärdesskatten att vinstnivån kan öka även på lång sikt.

2.2 Tidigare studier och forskning

Det finns överlag få försök till effektutvärdering av sänkt moms. Det ligger i reformens natur att det är svårt att finna relevanta kontrollgrupper, varför regelrätta effektutvärderingar baserade på försöks- och kontrollgrupper är sällsynta. Ett fåtal studier har trots dessa förutsättningar tagit sig an uppgiften att utvärdera effekter av sänkt moms.

Copenhagen Economics (2007) undersöker hur sänkt moms på en rad olika tjänster och varor kan påverka sysselsättning, ekonomisk tillväxt och den inre marknaden. Studien analyserar teoretiskt och empiriskt fyra olika argument för en reducerad momssats. Två argument är baserade på effektivitetsgrunder och diskuterar om en sänkt moms leder till

² Företagets vinstfunktion som teoribildning diskuteras även i Regionalpolitiska effekter av sänkta socialavgifter, Tillväxtanalys (2012)

ökad produktivitet och minskad strukturell arbetslöshet. De två andra argumenten är kopplade till att en sänkt mervärdesskatt kan öka kapitalflödet genom att förbättra inkomstdistributionen eller genom att göra särskilda varor mer tillgängliga för hela befolkningen.

Rapporten visar på ett starkt teoretiskt och empiriskt stöd för sänkt moms eller andra subventioner i sektorer som erbjuder service som är lätt att ersätta med hemarbete eller arbete på den svarta marknaden. Rapporten visar även att reducerad moms kan vara befogat inom sektorer som anställer lågutbildade i syfte att öka efterfrågan på denna typ av arbetskraft.

Harju och Kosonen (2013) utvärderar konsumtionsskatters effektivitet genom att studera den momssänkning på restaurang- och cateringtjänster från 22 till 13 procent som genomfördes i Finland i juli 2010. Studien undersöker primärt effekter på konsumentpriser, men även omsättning och lönesummor analyseras för att ge en bild av hur reformen påverkat efterfrågan och sysselsättningen i branschen. Harju och Kosonen (2013) använder sig av en difference-in-differences-ansats där restaurangmåltider i Finland fungerar som jämförelsegrupp. Hotellservice i Finland och restaurangmåltider i Estland, Sverige och Norge fungerar som kontrollgrupper. Resultat från analysen visar att momssänkningen har lett till en prissänkning i branschen på i genomsnitt 2,2 procent. Det motsvarar cirka en fjärdedel av fullt prisgenomslag. Man finner inga effekter på efterfrågan eller sysselsättningen i restaurangbranschen som en följd av momssänkningen.

I Houels (2011) studie av momssänkningen från 19,6 procent till 5,5 procent på restaurangtjänster i Frankrike studeras förändringar i konsumentpriser och sysselsättning till följd av momssänkningen. I studien mäts prisgenomslaget efter ett år genom att man jämför prisutvecklingen på restaurangtjänster med ett mått på den totala inflationen i ekonomin. Sänkningen med 14,1 procentenheter hade på ett år sänkt priserna med 2,5 procent för konsumenterna och ökat försäljningen med 2,75 procent. 30 000 jobb skapades i restaurangbranschen mellan oktober 2009 och juni 2010. Under samma period ökade den totala sysselsättningen i Frankrike som en följd av den globala ekonomiska återhämtningen. Sysselsättningen inom restaurangbranschen ökade dock mer än på den totala arbetsmarknaden och om ökningen inom restaurangbranschen hade varit lika stor som den totala sysselsättningsökningen skulle det istället ha inneburit 10 000 nya jobb inom restaurangbranschen.

Konjunkturinstitutet (2013) har analyserat vilka effekter den sänkta moms i Sverige har fått på restaurang- och cateringbranschen när det gäller utvecklingen för priser, löner och sysselsättning. Rapporten pekar på att momsreformen har sänkt restaurangpriserna, ökat efterfrågan på restaurangtjänster och ökat antalet arbetade timmar i branschen. Effekterna på löner i branschen och sysselsättningen i hela ekonomin är mer osäkra. För att mäta eventuella effekter av reformen används i huvudsak difference-in-differences-modeller. Den svenska restaurang- och cateringbranschen används som behandlingsgrupp och i brist på ett naturligt kontrafaktiskt utfall används andra svenska branscher och/eller restaurangbranschen i andra länder som kontrollgrupper.

Modellskattningar av restaurangpriserna indikerar att reformen har sänkt priserna med i storleksordningen 4 procent, vilket i sin tur innebär ett prisgenomslag på cirka 40 procent. När det gäller efterfrågad kvantitet visar modellskattningar att den reala omsättningen inklusive moms har ökat med drygt 3 procent som en följd av reformen, vilket indikerar en ökad efterfrågan i branschen. Genom att relatera de separata effekterna på priser och efterfrågan till varandra gör Konjunkturinstitutet (2013) en grov uppskattning av

priselasticiteten på restaurang- och cateringtjänster och kommer fram till att den kortsiktiga priselasticiteten är mindre än -1. Analyser visar att lönesumman i branschen har ökat med omkring 4 procent. Baserat på beräkningar av antalet arbetade timmar och medellön i branschen skulle det innebära att antalet heltidsekvivalenter i restaurangbranschen har ökat med motsvarande drygt 4 000 till följd av momssänkningen. Det är dock osäkert om ökningen i arbetade timmar består i en ökad andel sysselsatta och/eller en ökad medelarbetstid för de redan sysselsatta i branschen.

Sammantaget visar tidigare studier att genomförda momssänkningar i andra länder och i andra branscher har fått långt ifrån fullt genomslag i konsumentpriser. Konjunkturinstitutets rapport tyder på att detsamma gäller för restaurangtjänster i Sverige.

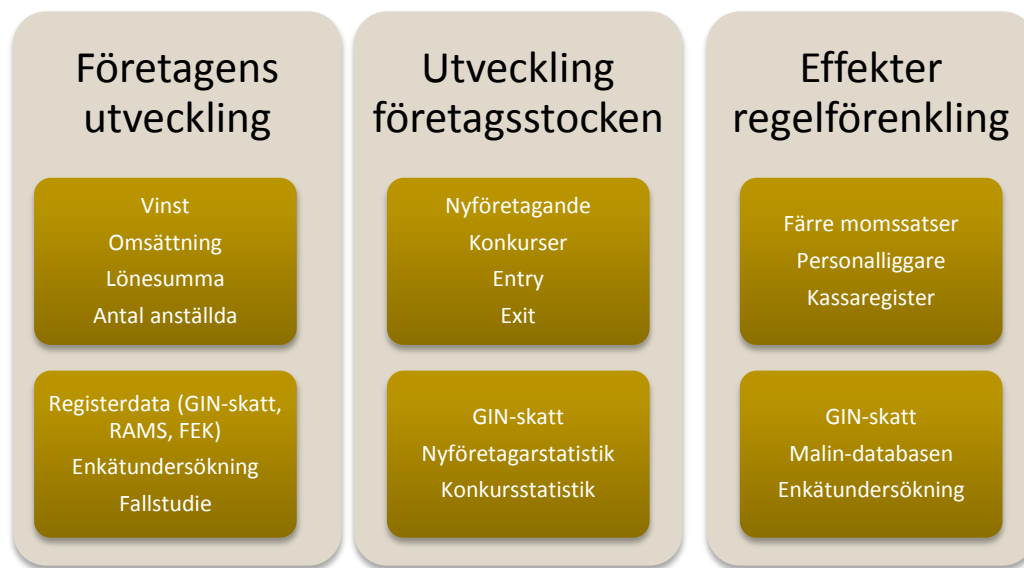

3 Utvärderingsdesign

Den utvärderingsstrategi som Tillväxtanalys utarbetat till denna delrapport tar syfte på att genomföra ett antal olika delstudier. De olika delstudierna utgör tillsammans en kedja av indicier som ger svar eller indikationer på mervärdesskattesänkningens effekter utifrån tre övergripande frågeställningar: företagens utveckling före och efter momssänkningen, hur företagsstocken har förändrats samt effekter på regelförenkling. Se vidare Figur 1.

Eftersom reformen gäller samtliga restauranger i Sverige saknas det som i utvärderingslitteraturen benämns kontrafaktiska utfall, i det här fallet restauranger som inte fått ta del av momssänkningen. I utvärderingsarbetet saknas alltså en naturlig kontrollgrupp av ”obehandlade” företag. Ett sätt att hantera detta problem är att kombinera och vikta samman olika branscher och skapa det som i utvärderingslitteraturen benämns syntetisk kontrollgrupp. Metodansatsen med syntetisk kontrollgrupp kommer att utvecklas i det fortsatta arbetet och ingår inte i delrapporten.

3.1 Delrapportens innehåll

Figur 1 Delrapportens innehåll och design

Analys av registerdata

Restaurangföretagens utveckling över tid i fråga om omsättning, lönekostnader och antal anställda analyseras med hjälp av månatliga registerdata som bygger på företagets momsdeklARATIONER (GIN-skatt) och registerbaserad årlig arbetsmarknadsstatistik (RAMS).

GIN-skatt används även för att genomföra tidsserieanalyser där syftet är att identifiera strukturella skift i centrala utfallsvariabler med koppling till företagens utveckling. De variabler som analyseras är omsättning och lönesummor. Tidsserieanalyser i olika utföranden erbjuder en möjlighet att undersöka förändringar över tid och identifiera om trenderna tidsmässigt nära reformen är statistiskt signifikanta. Det är dock inte möjligt att

endast genom tidsserieanalys bestämma orsakssamband, det vill säga det går inte att slå fast att förändringar i tidsserien beror på en specifik händelse så som den sänkta momsen.

Analys av företagens lönsamhet och vinstutveckling kräver tillgång till registerdata från Företagens Ekonomi (FEK). Till följd av tidsmässig eftersläpning i data kan vi i dagsläget endast publicera preliminära siffror för företagens rörelsemarginal 2012. En fullständig analys är inte möjlig att genomföra förrän till slutrapporten, då definitiva registerdata för år 2012 finns tillgängliga först våren 2014.

Enkätundersökning

En urvalsundersökning via telefonintervjuer riktad till 1 159 restaurang- och cateringföretag i Sverige syftar till att skapa en förståelse för hur företagen använt de medel som momssänkningen frigjort.³

Alla företag i urvalsramen måste ha varit verksamma under åren 2011–2013 och ha haft en årsomsättning som översteg 500 000 kronor år 2011. Urvalet stratifieras på de tre regionerna Helsingborg, Norrköping och övriga landet. I de två förstnämnda regionerna innebär urvalsstorleken en totalundersökning. Det var totalt 427 företag som besvarade enkäten fullständigt eller delvis, vilket motsvarar 37 procent av urvalet. Till följd av viss övertäckning i urvalet uppskattas svarsfrekvensen till cirka 40 procent. Objektsbortfallet i undersökningen är således tämligen stort och det kan finnas anledning att misstänka att svarsbenägenheten till viss del är korrelerad med vissa egenskaper hos företagen. För att undersöka hur företagen i bortfallet skiljer sig från de svarande har en fördjupad bortfallsanalys beställts av SCB.

För de företag som ingår i undersökningen har ett antal registerbaserade variabler såsom antal anställda, lönesumma och omsättning länkats på i efterhand. På så sätt kan validiteten i intervju svaren säkerställas.

Fallstudie i Helsingborg–Helsingör

Eventuella effekter av momssänkningen i företagets utveckling kan observeras genom att studera gränsregioner som är utsatta för internationell konkurrens. En sådan gränsregion utgörs av gränstäderna Helsingborg och Helsingör. Då städerna är belägna endast fyra kilometer ifrån varandra och transaktionskostnaden är låg är det mycket som talar för att de två städerna till viss del konkurrerar om samma kunder. När momsen sänktes i Helsingborg, men inte i Helsingör, skapades en konkurrensfördel för de svenska företagen gentemot de danska. Det är då rimligt att anta att restauranger i Helsingborg utnyttjar denna fördel och därigenom får ökad kundtillströmning. I jämförelse med orter som inte har denna möjlighet är det därför rimligt att effekten av momssänkningen är något större i Helsingborg än i övriga landet.

En del av gränsstudien har genomförts genom en fallstudie baserad på djupintervjuer efter momssänkningen med restaurangägare i både Helsingborg och Helsingör. Intervjuer har också skett i Norrköping, en stad med lika många invånare och liknande

---

³ Urvalsramen består av alla företag under SNI-grupperna 56.1 och 56.2 samt SNI-koderna 55101 och 55102. SNI står för Svensk Näringsgrensindelning. SNI-grupp 56 innehåller företag som ägnar sig åt restaurang-, catering- och barverksamhet. SNI-grupp 55 innehåller företag som ägnar sig åt hotell- och logiverksamhet. Under SNI-grupp 56 har samtliga SNI-koder i undergrupperna 56.1 (Restaurangverksamhet) och 56.2 (cateringverksamhet) plockats ut. Under SNI-grupp 55 har endast SNI-koderna 55101 (Hotellverksamhet med restaurangrörelse) och 55102 (Drift av konferensanläggningar) plockats ut.

befolkningssammansättning som Helsingborg, men som antas vara opåverkad av gränseffekter. Intervjuerna genomfördes mellan den 24 mars och den 11 april 2013.

De restauranger som valts ut befinner sig i samma prisläge och kan i pris och utbud betraktas som normala lunch- och middagsrestauranger i en svensk stad. Urvalet av restauranger motiveras av att restaurangerna ska befinna sig på en tillräckligt hög prisnivå för att det ska finnas incitament att bortse från transaktionskostnaden som uppstår när man förflyttar sig mellan Helsingborg och Helsingör. Genomförandet av intervjuerna var likvärdigt i de tre städerna. Det går inte att generalisera resultaten i den här delen av utvärderingen till andra regioner än de som studerats. Det beror på att Helsingborg på grund av sitt geografiska läge inte kan ses som representativt för Sverige som helhet.

Utveckling av företagsstocken

Utöver att analysera befintliga företags utveckling används GIN-skatt för att studera förändringar i företagsstocken genom att analysera inträde och utträde i branschen. Antalet nystartade företag och antalet konkurser i branschen studeras genom Tillväxtanalys statistik över nystartade företag respektive konkurser.

Effekter av regelförenkling

I analysen av regelförenkling tar vi en bredare utgångspunkt för att analysera hur företagens regelkostnader har utvecklats och behandlar momssänkningen som en del av ett paket av åtgärder som riktats mot branschen sedan 2007. Förutom att momsen sänkts har det bland annat införts krav på personalliggare och kasseregister. Momssänkningens effekter på regelförenkling behandlas genom att man undersöker antalet momssatser i GIN-skatt som företagen i branschen redovisade före och efter reformen samt med hjälp av Tillväxtverkets databas MALIN. Som komplement till registerdata ställs i enkätundersökningen frågor om företagens syn på den regelförenkling de olika åtgärderna lett till.

3.2 Det fortsatta arbetet inför slutrapporten

3.2.1 Branschens utveckling jämfört med andra branscher

Effektskattning genom syntetisk kontrollgrupp

I en traditionell utvärdering kan man tänka sig att jämförelse av den aktuella branschens utveckling över tid görs med andra branscher eller med samma bransch i andra länder. Det finns dock mycket som talar för att det är svårt att finna direkt jämförbara branscher eller länder för att genomföra en sådan effektutvärdering av den sänkta momsen.

Ett sätt att hantera detta problem är att kombinera och vikta samman olika branscher eller länder och skapa det som i utvärderingslitteraturen benämns syntetisk kontrollgrupp (se Abadie m.fl. 2010). Den syntetiska kontrollgruppen konstrueras så att utvecklingen i den skapade branschen före reformen är så lik utvecklingen i den bransch som undersöks som möjligt. Detta görs genom att skapa vikter för olika branscher. Genom att jämföra utvecklingen i restaurangbranschen med en sådan konstruerad bransch finns möjlighet att närma sig det som vanligtvis benämns effektskattningar.

Den beskrivna metoden är inte vanligt förekommande och har aldrig tidigare använts i Sverige.⁴ Tillväxtanalys ambition är att inom ramen för utvärderingen av den sänkta momsens undersöka möjligheten att använda sig av syntetisk kontrollgrupp som metod. Resultaten av analysen som baseras på denna ansats kan valideras genom jämförelse med resultat från övriga delar av utvärderingen. En kvalitativ bedömning av ansatsens lämplighet förväntas slutföras under 2014. I föreliggande rapport fördjupar vi oss därför inte mer i effektskattning genom användning av syntetiska kontrollgrupper.

3.2.2 Effekter på andra branscher

Flertalet utvärderingar begränsas till partiella analyser, där man alltså bortser från analys av påverkan på andra branscher som i mer eller mindre utsträckning kan vara beroende eller påverkas av den bransch som undersöks. Dessa effekter benämns sekundära eller andra ordningens effekter. Mervärdesskattesänkningen omfattar enbart restaurang- och cateringbranschen och kan betraktas som en relativt kraftig subvention som inte ges till andra närliggande branscher. Det är därför av intresse att analysera om, och i så fall i vilken utsträckning, restaurangbranschen påverkar andra branscher till följd av mervärdesskattesänkningen

Då ett av regeringens huvudsyften med reformen var att öka den varaktiga sysselsättningen kommer Tillväxtanalys att begränsa sin undersökning gällande effekter på andra branscher till att identifiera sysselsättningsströmmar mellan restaurang- och cateringbranschen och övriga branscher. Genom att undersöka om eventuella nyanställda i branschen kommer från arbetslöshet eller från andra branscher kan man dra slutsatser gällande varifrån arbetskraften i restaurang- och cateringbranschen hämtas. Resultat från utvärderingen av andra ordningens effekter genom sysselsättningsströmmar presenteras i slutrapporten.

---

⁴ Förutom Abadie m.fl. (2010) finns en ytterligare studie, Abadie och Gardeazabal (2003), vilken utvärderar effekter av terrorism på den regionala ekonomiska utvecklingen i Baskien.

4 Hur har företagen i branschen utvecklats före och efter reformen?

När man studerar företagens utveckling i restaurang- och cateringbranschen före och efter momssänkningen är det några centrala utfallsvariabler som bör tas i beaktning. Givetvis är det intressant att studera företagens rörelsemarginal, men även omsättning, lönesumma och antal anställda är indikatorer på hur ett företag och en bransch utvecklas och mår ekonomiskt.

4.1 Utveckling i centrala utfallsvariabler

4.1.1 Resultat av deskriptiv analys

För att analysera restaurang- och cateringbranschens utveckling över tid använder vi registerdata från GIN-skatt. GIN-skatt levereras av SCB och innehåller alla svenska företags momsdeklarationer månadsvis. Databasen ger en möjlighet att studera moms-inbetalningar, momsutbetalningar, omsättning och lönesummor med en kort eftersläpning i tid. Genomsnittligt antal observationer per månad uppgår till mellan 20 000 och 21 000 för perioden 2008–2012.⁵

Tabell 1 visar omsättning för åren 2008 till 2012. Omsättningen presenteras både som nominella och reala värden.⁶ Syftet är att få en bild av hur försäljningen har förändrats oberoende av prisförändringar. Omsättningen inklusive moms i branschen har ökat med 3,3 procent mellan 2011 och 2012. Det sker alltså en omsättningsökning efter moms-sänkningen trots att den delen av företagens omsättning som innefattar mat för servering har belagts med en lägre momssats.

Tabell 1 Omsättning inklusive moms år 2008–2012 (milj. SEK). Procentuell förändring i realt värde, basår 2007.

Variabel	År	Nominellt värde	Realt värde	Förändring
Omsättning	2008	101 404	96 212	0,6
	2009	102 856	94 716	-1,6
	2010	109 947	98 171	3,6
	2011	117 708	102 259	4,2
	2012	122 150	105 623	3,3

Anm. SNI-koder under SNI-grupp 56.1 och 56.2 samt SNI-koderna 55101 och 55102

Källa: SCB, GIN-skatt och egen bearbetning

Även lönesumman i Tabell 2 presenteras i både nominella och reala värden för att få en bild av hur lönesummorna förändrats oberoende av årliga löneökningar.⁷ Lönesumman har

⁵ Antalet observationer är 20 443 (2008), 20 771 (2009), 20 274 (2010), 20 417 (2011), 20 882 (2011) och 20 891 (2012).

⁶ De reala värdena har räknats fram genom att deflatera omsättningen med KPI för hotell- och restaurangbranschen med basår 2007.

⁷ Bruttolönesumman har deflaterats med SCB:s lönestatistik avseende genomsnittlig timlön i hotell- och restaurangbranschen för arbetare i privat sektor med basår 2008. Utvecklingen för tjänstemän är i princip likartad.

ökat med 7,8 procent mellan 2011 och 2012. Det kan observeras att underlagen för arbetsgivaravgifter för unga har en något svagare positiv utveckling än underlagen för arbetsgivaravgifter för den övriga arbetskraften. Tabell 2 visar vidare att det är få pensionärer sysselsatta i branschen.

Tabell 2 Deskriptiv statistik över lönesummor och underlag arbetsgivaravgifter (milj. SEK) för åren 2008 till 2012. Procentuell förändring i realt värde (bruttolön) och i nominellt värde (underlagen), basår 2007.

Variabel	År	Nominellt värde	Realt värde	Förändring %
Bruttolön	2008	22 759	22 759	
	2009	20 901	20 014	-12,1
	2010	22 621	21 358	6,7
	2011	24 371	22 137	3,6
	2012	26 812	23 869	7,8
Underlag arbetsgivaravgift full	2008	15 300		
	2009	14 200		-7,2
	2010	15 400		8,5
	2011	16 600		7,8
	2012	18 300		10,2
Underlag arbetsgivaravgift unga	2008	7 390		
	2009	6 610		-10,6
	2010	7 110		7,6
	2011	7 640		7,5
	2012	8 350		9,3
Underlag arbetsgivaravgift pensionärer	2008	69		
	2009	91		30,8
	2010	111		22,7
	2011	131		18,0
	2012	162		23,7

Anm. 1: SNI-koder under SNI-grupp 56.1 och 56.2 samt SNI-koderna 55101 och 55102.

Anm. 2: I variabeln underlag arbetsgivaravgift full ingår underlag för arbetsgivaravgifter som betalas in för personer födda före 1986 men efter 1948. Underlag arbetsgivaravgift ungdomar är underlag för arbetsgivaravgifter som betalas in för personer födda efter 1987 och underlag arbetsgivaravgifter pensionärer är underlag för arbetsgivaravgifter som betalas in för personer födda före 1947 men efter 1938.

Källa: SCB, GIN-skatt och egen bearbetning

Tabell 3 visar utveckling i antalet förvärvsarbetare för samtliga yrkesställningar mellan åren 2008 och 2012 för hela landet. Antalet förvärvsarbetare har ökat med knappt 17 procent, eller drygt 20 500 personer, mellan år 2008 och 2012 i restaurang- och cateringbranschen. Mellan 2011 och 2012 ökade antalet anställda med 6,9 procent, eller drygt 9 200 personer. Det bör poängteras att antalet förvärvsarbetare inte är detsamma som antalet heltidsarbetskrafter utan omfattar personer som jobbar både heltid, deltid och timmar i branschen.

Tabell 3 Utveckling antal förvärvsarbetare i restaurang- och cateringbranschen 2008–2012. Samtliga yrkesställningar, antal och förändring i procent.

Variabel	År	Antal	Förändring %
Förvärvsarbetare	2008	122 094	2,8
	2009	123 183	0,9
	2010	131 876	7,1
	2011	133 464	1,2
	2012	142 678	6,9

Anm. 1: SNI-koder under SNI-grupp 56.1 och 56.2 samt SNI-koderna 55101 och 55102.

Anm. 2: Med förvärvsarbete i RAMS avses arbetad tid i november varje år. Om en individ har flera kontrolluppgifter, får den med högst inkomst bestämma det huvudsakliga arbetsstället.

Källa: SCB, RAMS

Tabell 4 visar preliminära uppgifter avseende nettoomsättning rörelseresultat och rörelsemarginal för företagen i restaurang- och cateringbranschen för år 2008 till 2012. Rörelsemarginalen har förstärkts och uppgår till 8,1 procent 2012, vilket är en ökning med 1,2 procentenheter jämfört med 2011.

Tabell 4 Preliminära resultaträkningsposter, 2008–2012, miljoner kronor

År	2008	2009	2010	2011	2012
Nettoomsättning exkl. punktskatter	63 452	65 106	69 512	74 769	80 080
Rörelseresultat	3 487	3 830	4 510	5 142	6 491
Rörelsemarginal	5,5 %	5,9 %	6,5 %	6,9 %	8,1 %

Anm. De preliminära uppgifterna överensstämmer väl med de faktiska för åren 2008–2011.

Källa: SCB, Företagens Ekonomi (FEK)

4.1.2 Resultat av tidsserieanalysen

Syftet med tidsserieanalyser är att undersöka om det förekommer strukturella skift i centrala utfallsvariabler som kan relateras till företagens utveckling. De variabler som analyseras är de tidigare redovisade variablerna omsättning och lönesummor. Tidsserieanalyser ger en möjlighet att undersöka förändringar över tid och identifiera om trendbrott, tidsmässigt nära reformen, är statistiskt signifikanta. Det är dock inte möjligt att endast genom en tidsserieanalys entydigt bestämma orsakssamband, det vill säga det går inte att slå fast att förändringar i tidsserien beror på en specifik exogen händelse såsom den sänkta momsen.

Resultaten av regressionsanalysen som presenteras i bilaga 2 är baserade på en tidsserie för perioden januari 2008 till juni 2013. Dataunderlaget utgörs av månadsdata för ovan nämnda variabler. Antalet observationer är 66; 48 före momssänkningen och 18 efter. I modellen används en så kallad dummyvariabel för att indikera momsförändringen. Denna variabel antar värdet 0 före januari 2012 och 1 efter.

I den första tabellen som avser bruttolön är koefficienten för dummyvariabeln 0,075, vilket ska tolkas som att lönesumman i genomsnitt är 7,5 procent högre för månaderna efter januari 2012 jämfört med månaderna före. Värdet är statistiskt signifikant på 5-procentnivån.

I den andra tabellen som avser omsättning är koefficienten för dummyvariabeln 0,16, vilket ska tolkas som att omsättningen i genomsnitt är 16 procent högre för månaderna efter januari 2012 jämfört med månaderna före. Värdet är statistiskt signifikant på 1-procentsnivån.

4.1.3 Sammanfattning av företagens utveckling

Omsättningen (inklusive moms) har ökat med 3,3 procent i volym mellan 2011 och 2012 samtidigt som lönesumman korrigerad för årlig löneutveckling har ökat med 7,8 procent mellan 2011 och 2012, vilket är en större ökning än under föregående år. Tidsserieanalysen visar att lönesumman är i genomsnitt 7,5 procent högre och omsättningen är i genomsnitt 16 procent högre för perioden januari 2012–juni 2013 jämfört med månaderna före momssänkningen. Dessa skillnader är statistiskt signifikanta. Vidare har antalet förvärvsarbetande ökat med cirka 9 200 personer eller 6,9 procent mellan 2011 och 2012. Här bör dock poängteras att det rör sig om såväl heltids-, deltids- som timanställda och inte om helårsarbetskrafter. Enligt preliminära uppgifter verkar även rörelsemarginalen för restaurangbranschen ha förbättrats från cirka 7 till 8 procent mellan 2011 och 2012.

5 Hur har företagen i branschen agerat?

5.1 Resultat av enkätundersökningen

Syftet med enkätundersökningen var att kartlägga möjliga utfallsdimensioner till följd av den sänkta momsens. De olika utfallen kan identifieras genom företagets vinstfunktion, som förklaras närmare i Kapitel 2.1.3. Vinstfunktionen kan härledas från produktionsfunktionen, som består av produktionsfaktorerna arbete och kapital. Komponenterna lön och anställda ingår i produktionsfaktorn arbete medan kvalitet är en produktionskostnad. I Tabell 5 sammanfattas svaren från enkätundersökningen som avser dessa komponenter samt vinst och prisnivå. Fullständiga frågor och svar i enkätundersökningen finns redovisade i Bilaga 1 Frågor och svar från enkätundersökningen.

Tabell 5 Förändringar i vinstfunktionens ingående komponenter, procent

	Vinst	Prisnivå	Kvalitet	Lön	Kapital	Anställda
Ökat	48	5	57	30	52	54
Minskat	3	31				
Oförändrat	49	64	43	70	48	46

Av de företag som svarade på enkäten uppgav drygt 48 procent att momssänkningen lett till att de kunnat öka sina vinster, 49 procent uppger att vinsten inte påverkades och 3 procent uppger att momssänkningen ledde till att vinsten minskade. De frågor som rör vinstutvecklingen ger en samlad bild av att momssänkningen i alla fall inte lett till en minskad vinst för företagen i branschen. Att ett företag har en oförändrad vinst kan härledas till de ingående komponenterna i vinstfunktionen, vilket diskuteras nedan.

Den teoretiska utgångspunkten är att sänkta konsumentpriser leder till en ökad efterfrågan. När det gäller prisutvecklingen i branschen uppger en majoritet av de tillfrågade företagen att momssänkningen inte har lett till prissänkningar (64 procent) medan 31 procent uppger att de har använt momssänkningen för att sänka sina priser. Sett från vinstfunktionen kan sänkta konsumentpriser både ha en positiv och en negativ inverkan på vinsten. Sänkta priser leder till en ökad efterfrågan och om den ökade efterfrågan är så stor att den kompenserar för de förlorade intäkter prissänkningen innebär, kan vinsterna öka vid givna kostnader.

Vad som bestämmer om ett företag sänker sina priser är priselasticiteten, det vill säga hur känslig efterfrågan är för en prissänkning. 5 procent av de svarande företagen uppger att de höjt sina priser. Bland de företag som uppger att de höjt eller lämnat sina priser oförändrade finns skilda förklaringar. En vanlig orsak till höjda eller oförändrade priser är att leverantörerna höjt sina priser i samband med momssänkningen. Detta uppges av 63 procent av de företag som svarat att de höjt eller inte förändrat sina priser (fråga 10a, Bilaga 1 Frågor och svar från enkätundersökningen).

En annan faktor av stor betydelse i branschen är olika aspekter av kvalitet. Majoriteten av de svarande företagen (57 procent) uppger att de har förbättrat sin kvalitet som en följd av momssänkningen medan 43 procent uppger att kvalitetsförbättringar inte gjorts (se Tabell 5).

Tabell 6 Förändring i kvalitetsförbättrande åtgärder, procent

	Förbättrade råvaror	Vidareutbildat personal	Förbättrad service
Ökat	70	57	81
Ej ökat	30	43	19

De som uppgett att de förbättrat kvaliteten har fått frågor om vilken typ av kvalitetsförbättringar som gjorts. Dessa svar presenteras i Tabell 6. Att notera här är att de svarande kan ha uppgett mer än ett svarsalternativ. De två kvalitetsförbättringar som utmärker sig rör ökad kvalitet på råvaror samt en förbättrad service. 70 procent av företagen uppger att de har höjt kvaliteten på råvarorna till följd av momssänkningen och 81 procent av företagen uppger att de har förbättrat sin service. Vidare har 57 procent av företagen vidareutbildat sin personal. Sammantaget ger resultatet en indikation på att det skett kvalitetsförbättringar i branschen, vilka kan antas ha en positiv påverkan på efterfrågan.

Sysselsättningsförändringar i företagen kan studeras på mer än ett sätt. Ökad sysselsättning kan ske dels genom att redan anställd personal arbetar fler timmar, dels genom att fler personer anställs. I enkätundersökningen studerades båda dessa aspekter.

Tabell 7 Förändring av anställda och arbetstid före efter momssänkningen, procent

	Fler anställda	Fler arbetade timmar per anställd	Ägare kunnat gå ner i arbetstid
Ja	54	45	29
Nej	45	55	71

Av Tabell 7 framgår att lite mer än hälften av de tillfrågade företagen har ökat antalet anställda och 45 procent av företagen uppger att antalet arbetade timmar per anställd har ökat, vilket ger indikationer på att sysselsättningen i branschen ökat. Om sysselsättningsökningen sker på bekostnad av att ägaren går ner i arbetstid behöver en ökning av antalet anställda eller antalet arbetade timmar inte innebära någon faktisk produktionsökning. Av de svarande företagen uppger 29 procent att ägaren har kunnat minska sin arbetstid.

Ett annat möjligt utfall av momssänkningen är att lönerna i branschen höjts utöver vad som kan förväntas enligt gällande avtal. 30 procent av företagen i undersökningen uppger att lönenivån justerats uppåt, utöver avtalsmässiga löneökningar. Arbetskraften har således blivit något dyrare för dessa företag (Tabell 5).

Den sista ingående komponenten i vinstfunktionen är det realkapital som är knutet till verksamheten, till exempel lokaler och köksutrustning. Detta är, trots att branschen är arbetsintensiv, en viktig komponent vad gäller de förväntade effekterna på produktionen. Om både arbetskraften och kapitalet ökar finns det goda skäl att anta att även produktionen ökar. Om bara en av produktionsfaktorerna ökar kan det ske en substitution mellan arbetskraft och kapital. I undersökningen uppgav 52 procent av de tillfrågade företagen att de genomfört kapitalinvesteringar som en följd av momssänkningen (Tabell 5).

Sammantaget ger undersökningen en mångfacetterad bild av hur momssänkningen har använts i företagen. Intrycket är att samtliga undersökta komponenter i vinstfunktionen kan ha påverkats. Arbetskraften och kapitalet har ökat något för majoriteten av företagen, vilket kan tolkas som att även produktionen har ökat. En mycket liten andel av företagen

har höjt sina priser och majoriteten av företagen har arbetat med kvalitetsförbättringar av olika slag.

Resultaten från enkätundersökningen visar att en utvärdering av momssänkningen inte kan ta fasta på enbart en dimension utan bör omfatta fler möjliga utfall. I Tabell 8 redovisas en sammantagen bedömning av företagens agerande till följd av den sänkta momsens utifrån svaren i enkätundersökningen.

Tabell 8 Sammanfattande bedömning av intervju svaren

	Vinst	Prisnivå	Kvalitet	Lön	Kapital	Anställda
Resultat	+	+/-	++	+	+	+

+/- = bedömd som oförändrad

+ = bedömd ökning

++ = starka indikationer på ökning

Sysselsättning före och efter momssänkningen

I enkäten ställdes även frågor om företagens situation före och efter momssänkningen vad gäller antalet heltidsanställda, deltidsanställda och antalet arbetade timmar.⁸ Eftersom frågorna omfattar svar både före och efter momssänkningen finns möjlighet att genomföra statistiska tester. I Tabell 9 studeras utvecklingen i genomsnittligt antal heltidsanställda. I Tabell 10 studeras utvecklingen för genomsnittligt antal deltidsanställda och i Tabell 11 utvecklingen för antalet arbetade timmar.

Tabell 9 Förändring i antalet heltidsanställda

Medel efter	Medel före	Skillnad efter-före	Std-fel	t-värde
5,32	4,64	0,68	0,086	7,92

Före reformen hade företagen i medeltal 4,64 heltidsanställda och efter reformen 5,32. Skillnaden innebär en ökning med 0,68 heltidsanställda. Denna ökning är statistiskt säkerställd.

Tabell 10 Förändring av antalet deltidsanställda

Medel efter	Medel före	Skillnad efter-före	Std-fel	t-värde
5,52	4,7	0,82	0,13	6,42

Före reformen hade företagen 4,7 deltidsanställda och efter reformen är motsvarande siffra 5,52. Antalet deltidsanställda har alltså ökat med 0,82 personer. Denna skillnad är statistiskt säkerställd.⁹

⁸ 391 av totalt 427 svarande företag besvarade dessa frågor.

⁹ Preliminära analyser av registerdata visar en differens på 0,51 för antalet förvärvsarbetande och verifierar de resultat som redovisas i tabell 9 och 10.

Tabell 11 Förändringen av antalet arbetade timmar

Medel efter	Medel före	Skillnad efter-före	Std-fel	t-värde
12966	11515	1451	240,3	6,04

Före reformen var antalet arbetade timmar bland de svarande företagen 11 515 och efter reformen var motsvarande siffra 12 966 timmar. Det innebär en ökning av antalet arbetade timmar med 1 451. Även denna förändring är statistiskt säkerställd.

Registervariabler kopplade till enkätsvaren

För att validera de svar som angetts i enkätundersökningen har ett uttag av registerdata för utfallsvariablerna lönesumma och antal anställda gjorts för de företag som svarat i undersökningen.

Tabell 12 Registervariabler kopplade till enkätsvaren

Variabel	År	Total	Förändring %
Lönesumma	2011	605 000 000	
Lönesumma	2012	651 000 000	7,6
Antal anställda	2011	3 115	
Antal anställda	2012	3 330	6,9

Källa: SCB, GIN-skatt och RAMS

Tabell 12 visar utveckling i lönesumma och antal anställda mellan åren 2011 och 2012 för de företag som svarat på enkäten. Bland de svarande företagen har lönesumman ökat med 7,6 procent och antalet anställda med 6,9 procent mellan åren. Dessa siffror kan jämföras med utvecklingen för hela landet från registerdata i GIN-skatt och RAMS. Motsvarande siffror för hela landet är 7,8 respektive 6,9 procent. Det verkar således som om de svarande företagen är representativa för populationen i fråga om lönesummor och antal anställda.

Det bör noteras att enkätundersökningen bygger på självrapporterade svar, vilket kan leda till en viss överskattning i de lämnade uppgifterna. Detta är inget ovanligt i den här typen av undersökningar men är något man bör ha i åtanke när man tolkar resultaten som bygger på lämnade uppgifter om sysselsättningen i branschen.

5.2 Resultat av fallstudien Helsingborg–Helsingör

Intervjuundersökningen i Helsingborg och Helsingör visar att man kan tala om en gemensam marknad i regionen, där människor frekvent rör sig fram och tillbaka över gränsen för att konsumera restaurangmat.

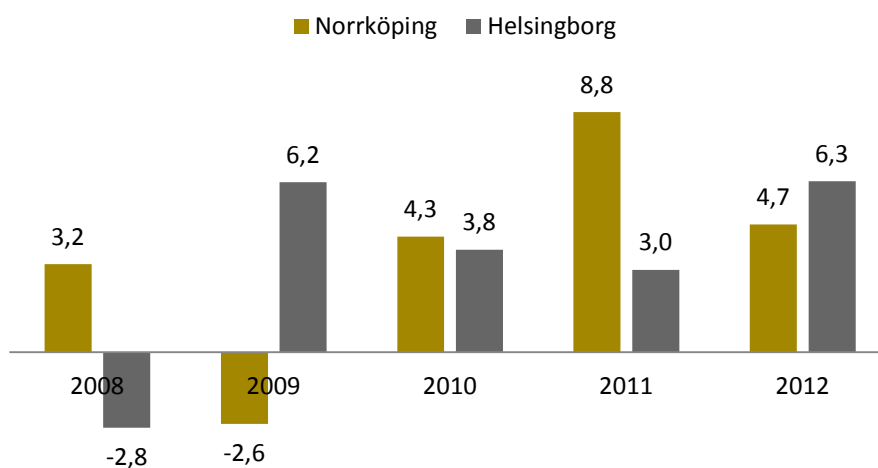
När det gäller prisseffekter bland de tillfrågade restaurangerna kan man se en tydlig skillnad mellan restaurangerna i de svenska städerna Helsingborg och Norrköping i förhållande till danska Helsingör. Ingen av de tillfrågade restaurangägarna i de svenska städerna uppger att de har höjt några konsumentpriser sedan den 1 januari 2012, medan alla restaurangägare utom en i Helsingör uppger att de har genomfört prishöjningar under samma period. Förutom att inga restaurangägare i de svenska städerna uppger att de har höjt sina konsumentpriser uppger sammanlagt fyra av nio restauranger i de svenska städerna att de har sänkt sina konsumentpriser sedan momssänkningen.

Vidare visar intervjuundersökningen att det ekonomiska utrymme momssänkningen har skapat för restaurangägarna har använts till investeringar i verksamhetens realkapital samt till ökade personalkostnader. Samtliga restauranger i Norrköping och fyra av fem restauranger i Helsingborg uppger att de har valt att nyanställa eller öka antalet arbetade timmar för sina anställda sedan momssänkningen. Samtidigt uppger tre av fem tillfrågade restauranger i Helsingborg och två av fyra i Norrköping att de har investerat i ytterligare kvalitetsförbättrande åtgärder sedan januari 2012 jämfört med tidigare år. Dessa slutsatser står att jämföra med intervju svaren från Helsingör där ingen av de tillfrågade restaurangägarna uppger att de har nyanställt, ökat antalet arbetade timmar eller investerat i ytterligare kvalitetsförbättringar sedan januari 2012.

5.2.1 Analys av registerdata Helsingborg–Helsingör

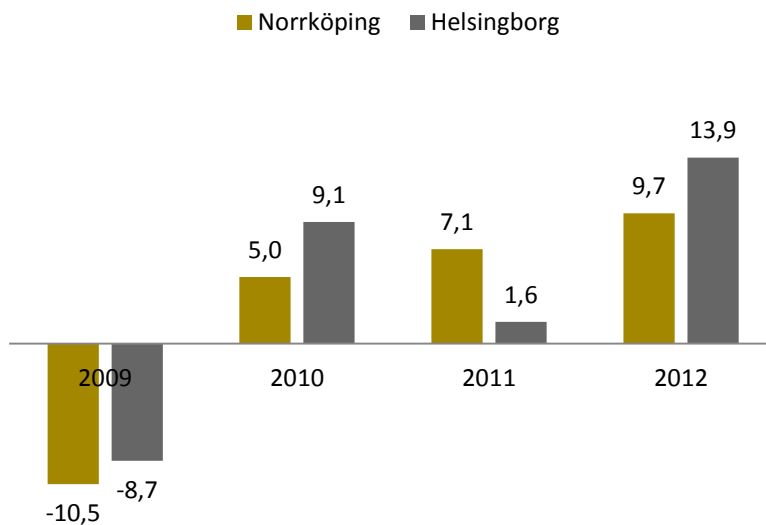
Analys av data från GIN-skatt för Helsingborg och Norrköping bekräftar delvis den bild som framkommit genom fallstudien. Både Helsingborg och Norrköping har ökat sin omsättning mellan åren 2011 och 2012 (Figur 2). Omsättningen ökar mer i Helsingborg än i Norrköping under 2012 jämfört med 2011. Norrköpings utveckling liknar i stora drag den för övriga landet, med undantag för 2011 då Norrköping, till skillnad från övriga landet, hade en kraftig omsättningstillväxt. Däremot avviker omsättningsutvecklingen för Helsingborg mellan 2011 och 2012, då Helsingborg har en nästan dubbelt så hög omsättningstillväxt jämfört med övriga landet. Även 2009 avviker Helsingborg, då omsättningen det året ökade med 6,2 procent i Helsingborg men minskade med 1,6 procent i övriga landet (se Tabell 1).

När det gäller lönesummans utveckling mellan 2011 och 2012 är skillnaden något större mellan Helsingborg och Norrköping, även om båda kommunerna uppvisar en kraftig tillväxt. Lönesumman ökade med nästan 14 procent i Helsingborg jämfört med en ökning på 9,7 procent i Norrköping (Figur 3).

Figur 2 Procentuell förändring i real omsättning (inklusive moms) 2008–2012 för Norrköping och Helsingborg, basår 2007

Källa: SCB, GIN-skatt och egen bearbetning

Figur 3 Procentuell förändring fastprisjusterad lönesumma 2008–2012 för Norrköping och Helsingborg, basår 2007

Källa: SCB, GIN-skatt och egen bearbetning

Tabell 13 och Tabell 14 visar förändring i antal förvärvsarbetare mellan 2011 och 2012 i Helsingborg respektive Norrköping. Tabellen visar att ökningen är större i Helsingborg (8,7 procent) än i Norrköping (6,4 procent). Dessa siffror kan jämföras med lönesumman i de båda städerna, som visar en liknande utveckling (Figur 3). Utvecklingen för antalet förvärvsarbetare i Helsingborg och Norrköping kan även jämföras med den i hela riket (Tabell 3). Även i jämförelse med riket är ökningen större i Helsingborg, medan utvecklingen i Norrköping mer överensstämmer med landet i dess helhet.

Tabell 13 Deskriptiv statistik antal förvärvsarbetare Helsingborg 2008–2012

Variabel	År	Kommun	Antal	Förändring %
Antal förvärvsarbetare	2008	Helsingborg	1 761	0,5
	2009	Helsingborg	1 874	6,4
	2010	Helsingborg	1 942	3,6
	2011	Helsingborg	1 973	1,6
	2012	Helsingborg	2 145	8,7

Anm. Avser samtliga yrkesställningar som enligt RAMS innefattar personer utan kontrolluppgift, sjömän, anställda (exkl. sjömän), företagare samt företagare i eget AB

Källa: SCB, RAMS

Tabell 14 Deskriptiv statistik antal förvärvsarbetare Norrköping 2008–2012

Variabel	År	Kommun	Antal	Förändring %
Antal förvärvsarbetare	2008	Norrköping	1 625	3,2
	2009	Norrköping	1 613	-0,7
	2010	Norrköping	1 591	-1,4
	2011	Norrköping	1 639	3,0
	2012	Norrköping	1 744	6,4

Anm. Avser samtliga yrkesställningar som enligt RAMS innefattar personer utan kontrolluppgift, sjömän, anställda (exkl. sjömän), företagare samt företagare i eget AB

Källa: SCB, RAMS

5.2.2 Sammanfattning av företagens agerande

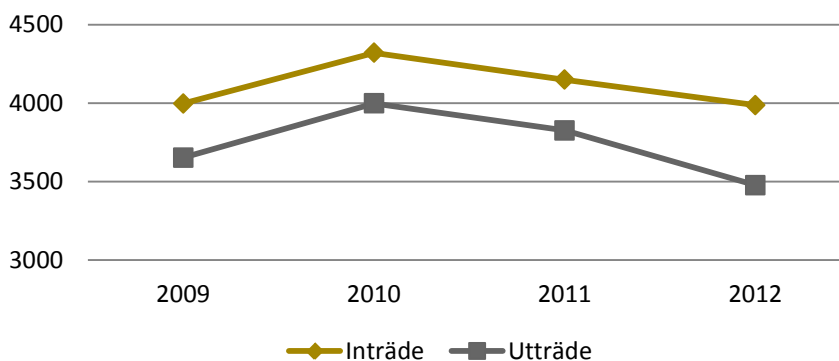
Sammantaget ger enkätundersökningen och fallstudien en mångfacetterad bild av hur momssänkningen har använts i företagen. Samtliga undersökta komponenter i vinstfunktionen kan ha påverkats av momssänkningen. Arbetskraften och realkapitalet har ökat något för majoriteten av de svarande företagen, vilket kan tolkas som att även produktionen (omsättningen) har ökat. Antalet heltidsanställda, antalet deltidsanställda och antalet arbetade timmar är signifikant högre år 2012 jämfört med 2011 för de svarande företagen i enkätundersökningen. En mycket liten andel av företagen i enkätundersökningen har höjt sina priser och majoriteten av företagen har arbetat med kvalitetsförbättringar av olika slag.

Fallstudierna visar på en tydlig skillnad mellan restaurangerna i de svenska städerna Helsingborg och Norrköping i förhållande till danska Helsingör när det gäller priser, nyanställningar och kvalitetsförbättringar. Den tydligaste skillnaden mellan svaren från Helsingborg och Norrköping gäller sänkta konsumentpriser, där företagen i Helsingborg verkar ha använt sänkta konsumentpriser som ett konkurrensmedel för att vinna marknadsandelar från danska Helsingör. Analys av registerdata visar att Helsingborg har en starkare utveckling i omsättning, lönesumma och antal förvärvsarbetare jämfört med såväl Norrköping som övriga Sverige.

6 Hur har företagsstocken utvecklats i branschen?

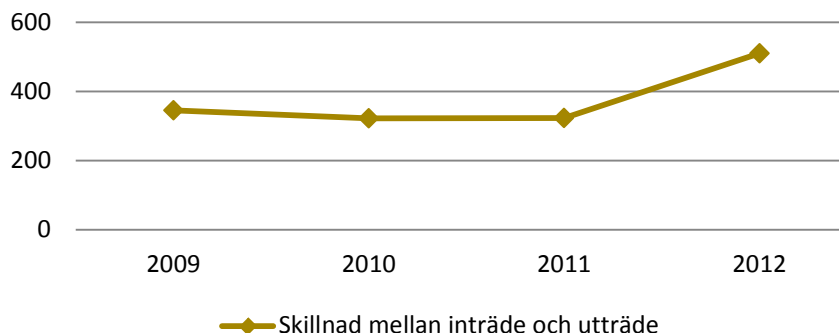
I detta kapitel redovisas förändringar i företagsstocken, det vill säga inträde och utträde av företag i restaurang- och cateringbranschen. Underlaget som använts för dessa beräkningar är GIN-skatt. För antalet nystartade företag och antalet konkurser i branschen används Tillväxtanalys statistik över nystartade företag och konkurser.

Figur 4 visar inträde och utträde av företag i branschen för respektive år mellan 2008 och 2012. Såväl inträde som utträde under perioden har legat kring 4 000 företag per år. Figuren visar en uppgång i både inträde och utträde 2010 då inträdet ökade med cirka 8 procent och utträdet med cirka 9 procent jämfört med 2009. Vidare visar figuren att inträdet år 2012 minskade med nästan 4 procent samtidigt som utträdet minskade med över 9 procent. Minskningen i antalet företag som lämnade branschen 2012 leder till att skillnaden mellan inträde och utträde (nettotillskottet) under 2012 ökade med 187 företag eller nästan 58 procent jämfört med 2011. Ökningen av nettotillskottet av företag i branschen 2012 framgår tydligt i Figur 5.

Figur 4 Inträde och utträde i restaurang- och cateringbranschen för respektive år mellan 2008 och 2012.

Källa: SCB, GIN-skatt och egen bearbetning

Figur 5 Nettotillskott, det vill säga skillnad mellan inträde och utträde i restaurang- och cateringbranschen respektive år mellan 2008 och 2012.

Källa: SCB, GIN-skatt och egen bearbetning

Tabell 15 visar antalet nystartade företag för respektive år 2008 till 2012. Antalet nystartade företag i restaurangbranschen var 2 335 år 2012, vilket innebär en ökning med cirka 16 procent jämfört med 2011. Antalet nystartade företag tar hänsyn till ägarbyten, ändringar av juridisk form och ombildningar. Det är alltså väntat att antalet nystartade företag är lägre än antalet inträden som presenteras i Figur 4.

Tabell 15 Antal nystartade företag 2008–2012

Antal nystartade företag	År	Totalt
	2008	1 402
	2009	1 827
	2010	1 927
	2011	2 008
	2012	2 335

Anm. 1: Tillväxtanalys statistik över nystartade företag redovisar antalet nya företag inklusive enskilda näringsidkare som inte har namnskyddat firmanamn. Den omfattar inte ägarbyten, ändringar av juridisk form eller andra ombildningar. SNI-koder avser SNI-grupperna 55 och 56 (Hotell och restaurang)

Anm.2: Till följd av ändrad insamlingsmetod efter 2011 bör jämförelser med tidigare år tolkas med viss försiktighet.

Källa: Tillväxtanalys, Nystartade företag

Tabell 16 visar antalet konkurser i restaurang- och cateringbranschen för respektive år 2008 till 2012. Samtidigt som antalet nystartade företag har ökat har antalet konkurser minskat något (8 procent) under 2012 jämfört med 2011. Att antalet konkurser är väsentligt lägre än utträdet som presenteras i Figur 4 förklaras av att konkurser inte är detsamma som nedlagda företag. Det är enbart en mindre andel av nedlagda företag som går i konkurs. Det vanligaste är att företag medvetet avvecklas av andra skäl.

Tabell 16 Antalet konkurser 2008–2012

	År	Totalt
Antal konkurser	2008	381
	2009	409
	2010	438
	2011	439
	2012	406

Anm. Som underlag för konkursstatistiken används uppgifter om konkurser beslutade av tingsrätten. Antalet konkurser är inte detsamma som antalet nedlagda företag i branschen.

Källa: Tillväxtanalys, Konkurser och offentliga ackord

För att sammanfatta hur företagsstocken har utvecklats före och efter momssänkningen visar analysen att nettotillskottet av företag i restaurang- och cateringbranschen har ökat tydligt mellan 2011 och 2012 jämfört med föregående år. Vidare har antalet nystartade företag 2012 ökat med 16 procent jämfört med 2011 medan konkurserna har minskat under samma period.

7 Hur har företagens regelkostnader påverkats?

7.1 Konsekvenser av regelförändringar

7.1.1 Begreppet regelkostnader och vad dessa består av

För att analysera konsekvenserna av regelförändringar väljer vi att ta utgångspunkt i att momssänkningen kan ses som en del av ett paket av reformer eller åtgärder som riktats mot restaurangnäringen sedan 2007. Övriga reformer är införandet av personalliggare år 2007, lagen om kassaregister år 2010 och den förlängda momsredovisningsperiod om tre månader som infördes år 2008. Enligt förarbetena antogs momssänkningen, utöver att frigöra ekonomiska medel, även minska den administrativa bördan genom att företagen får färre momssatser att hantera. Även den förlängda momsredovisningsperioden var avsedd att underlätta för branschen. De två förstnämnda reformerna innebär däremot ökade regelkostnader för företagen.

Begreppet regelkostnader, det vill säga vilka kostnader regler ger upphov till, kan klargöras genom att dessa delas upp i tre huvudsakliga kostnadstyper:

- Offentliga administrativa kostnader
- Direkta kostnader för att uppfylla eller följa regler
- Indirekta kostnader

Vi bortser i det följande från offentliga administrativa kostnader, som avser kostnaden för skötsel och upprätthållande av reglerande myndigheter, och fokuserar på direkta kostnader för företagen (eng. *compliance costs*). Ofta likställs dessa med administrativa kostnader, vilket är felaktigt då även åtgärds-kostnader och finansiella kostnader ingår i direkta kostnader, se Tabell 17. Med indirekta kostnader avses effekter på företags- och bransch-nivå såsom investeringar och anställningar samt effekter på samhällsnivå som tillväxt och sysselsättning.¹⁰ De markerade fälten under direkta kostnader berörs av de ovan nämnda reformerna och det är dessa kostnader vi försöker uppskatta och sammanställa i detta avsnitt.

Tabell 17 Exempel på direkta och indirekta regelkostnader

Direkta kostnader		Indirekta kostnader		
Administrativa kostnader	Åtgärds-kostnader	Finansiella kostnader	Företags-/bransch-nivå	Samhällsnivå
Ansöka om tillstånd	Skydd av hälsa	Inkomstskatter	Investerings-aktiviteter	Produktivitet
Rapporter	Skydd av miljö	Arbetsgivaravgift	Vinstdynamik	Entreprenörskap
Statistik	Produktion	Moms	Produktionsdynamik	Tillväxt
Registeruppgifter	IT-lösningar	Skatter	Anställningar	Sysselsättning
	Transporter			

Källa: Tillväxtanalys 2010.

¹⁰ Tillväxtanalys (2010)

7.1.2 Hur har de direkta kostnaderna för restaurangbranschen utvecklats?

Momssänkningen och förändrad redovisningsperiod för moms

I Tillväxtverkets databas Malin beräknas företagens administrativa kostnader för att redovisa två momssatser och den senaste mätningen är utförd 2009. Enligt Malin-databasen lägger ett genomsnittligt företag som hanterar två momssatser 120 minuter 12 gånger per år till en handläggningskostnad på 224 kronor i timmen på denna hantering. Tabell 18 visar antalet företag i restaurang- och cateringbranschen som redovisar 25 och 12 procents moms år 2011 respektive år 2012.

Tabell 18 Förändring i antal företag som redovisar 25 och 12 procents moms, år 2011 och 2012

År	Antal företag som redovisar 25 och 12 procents moms	Förändring (antal företag och procent)
2011	9 196	
2012	6 601	-2 595 (-28)

Källa: GIN-skatt

Mellan åren 2011 och 2012 minskade antalet företag som redovisar 25 och 12 procents moms med 2 595 företag eller 28 procent. Dessa företag har alltså gått från att redovisa båda momssatserna 2011 till att endast redovisa en av momssatserna 2012.

Handläggningskostnaden baseras på 2004 års lönestatistik för bokförings- och redovisningsassistenter. Då antalet företag som redovisar två momssatser minskar med 2 595 mellan 2011 och 2012 minskar den administrativa kostnaden i restaurangbranschen med totalt 13,9 miljoner kronor.¹¹ Detta gäller under antagandet att företagen i restaurang- och cateringbranschen lägger ner lika mycket administrativ tid som genomsnittet för alla företag som redovisar två mervärdesskattesatser.

Resultaten från enkätundersökningen för svarande företag visar att en större andel (27 procent) redovisar en momssats år 2012 jämfört med 2011 (8 procent). Cirka 80 procent av de tillfrågade företagen uppger att momssänkningen inte har påverkat den tid som läggs på administration. Bland de företag som redovisar *fler* momssatser 2012 än 2011 svarar enbart ett fåtal (10 procent) att detta har ökat den tid som ägnas åt administration. Bland de företag som redovisar *färre* momssatser 2012 än 2011 uppger 31 procent att de lägger ned mindre tid på administration, medan cirka 66 procent uppger att tiden för administration är oförändrad. (Se vidare tabell 11 a och b, samt tabell 12 a–c i Bilaga 1 Frågor och svar från enkätundersökningen).

I förarbetena görs ett antagande om att företag inom restaurang- och cateringbranschen har högre administrativa kostnader än genomsnittet för alla företag som hanterar två momssatser och lägger ner 200 i stället för 120 minuter 12 gånger per år på hanteringen. Antagandet baseras på att gränsdragningsproblematiken kring momsredovisningen i restaurang- och cateringbranschen bedöms vara svårare än i övriga branscher. Det är oklart hur utredningen kommit fram till detta antagande, som innebär att man frångår uppgifterna i Malin-databasen. Svaren från enkätundersökningen som presenteras ovan visar att cirka 66 procent av de tillfrågade företagen anser att tiden som läggs på administration inte har

¹¹ Baserat på en handläggningskostnad på 224 kronor i timmen 120 minuter åt gången 12 gånger per år.

förändrats av att momssatserna blivit färre. Det verkar alltså som att de flesta företagen i branschen tycker att antalet momssatser inte påverkar den administrativa bördan i någon större utsträckning.

Utifrån analysen av registerdata i GIN-skatt och resultaten i urvalsundersökningen förefaller såväl andelen företag som berörs som den administrativa merkostnaden för att hantera två momssatser ha överskattats betydligt i förarbetena. Vi bedömer att den administrativa kostnadsbesparingen till följd av den sänkta momsen är cirka 13,9 miljoner kronor. Även när kostnadsberäkningen baseras på utredningens antagande om högre administrativa kostnader i restaurangbranschen blir besparingen inte högre än cirka 23,2 miljoner kronor.

När det gäller förlängd redovisningsperiod för moms mäts inte detta i Malin-databasen. Utifrån svaren i urvalsundersökningen uppger den helt övervägande delen (76 procent) att tiden för administration är oförändrad efter införandet av förlängd momsredovisningsperiod medan 14 procent uppger minskad tid och 4 procent att tiden ökat (se tabell 12e). Vi bedömer därför att den administrativa kostnadsbesparingen av denna reform är mycket liten. Ett skäl till detta kan vara att företagen fortfarande måste redovisa underlag för arbetsgivaravgifter varje månad.

Lagen om kassaregister

Uppskattningen av administrativa kostnader till följd av föreskrifter om användning av kassaregister (2009:3) är ny i mätningen för år 2012 i Malin-databasen. Populationen som berörs av informationskravet är 150 000 företag och kostnaderna uppgick totalt till 153 miljoner kronor för alla berörda branscher.

Under 2010 när lagen om kassaregister infördes fanns det i genomsnitt 20 274 företag i restaurangbranschen (se fotnot 5, sidan 21 Tabell 1). Under antagandet att 71 procent av företagen omfattas av informationskravet och att kostnaderna är desamma som för genomsnittet har de administrativa kostnaderna ökat med cirka 14,7 miljoner kronor till följd av lagen om kassaregister.¹² I urvalsundersökningen uppger cirka 21 procent att tiden som läggs på administration har ökat medan cirka 70 procent uppger att tiden är oförändrad. En mindre del (7 procent) uppger att tiden som läggs på administration minskat medan 2 procent inte bedrev verksamhet när reformen infördes (se tabell 12 f i Bilaga 1 Frågor och svar från enkätundersökningen).

När det gäller företagens fullgörandekostnader, det vill säga investeringar i utrustning som följer av lagen om kassaregister, är medianvärdet 16 000 kronor för de företag som köpt utrustning och medelvärdet uppgår till cirka 23 500 kronor. 90 procent av företagen som är registrerade för kassaregister har köpt, medan en liten andel hyr eller leasar sin utrustning. Slutligen uppger de flesta företagen (68 procent) att kassaregistret inte har fler funktioner än vad reglerna kräver. För de företagen är medianvärdet detsamma som för hela gruppen av företag (Skatteverket 2013). Skatteverkets undersökning är gjord 2012 och avser de utgifter företagen haft totalt för utrustningen, inte vilka merkostnader regelverket medfört. Enligt rapporten var det inte någon större skillnad mellan dessa begrepp initialt, men skillnaderna är större i ett längre perspektiv.

I beräkningen av den totala kostnaden utgår vi från den initiala kostnaden, vilket troligtvis innebär en överskattning av den merkostnad som regelverket medför, och likställer den med kostnaden som föranleds av regelverket. Vidare använder vi samma population som

¹² Skatteverket, 2013, s. 41

ovan (20 274) och utgår från att 71 procent av företagen är registrerade för kassaregister och att 90 procent av dessa har köpt sin utrustning.¹³ Vi väljer att utgå från medianvärdet (16 000 kronor) eftersom detta är mindre känsligt för extremvärden. Den totala kostnaden kan således uppskattas till cirka 207 miljoner kronor. Vi har inte beaktat tiden som lagts ned på att få utrustningen på plats och i funktion, men mediantiden är endast fem timmar varför vi bortsett från denna kostnad.

Krav på personalliggare

Det initiala arbetet för att upprätta personalliggare beräknas i Malin-databasen ta 3 705 minuter (61,75 timmar) i anspråk till en kostnad av 185 kr per timme.¹⁴ Enligt Malin-databasen är upprättandet av personalliggare en engångskostnad, varför det inte uppkommer några återkommande kostnader. Inga inköps- eller externa omkostnader antas finnas. Informationskravet omfattar branscherna restaurang och hårvård med undantag för enskild näringsverksamhet och fämansföretag där endast näringsidkaren/företagsledaren och maka/make eller barn under 16 år är verksamma.¹⁵ Under antagandet att cirka 63 procent av företagen omfattas av kravet kan kostnaden för restaurangbranschen uppskattas till cirka 150 miljoner kronor.¹⁶ I urvalsundersökningen anger 26 procent av de svarande att införandet av personalliggare ökat tiden för administration medan 62 procent uppger att tiden är oförändrad (se tabell 12d i Bilaga 1 Frågor och svar från enkätundersökningen).

Sammanställning av direkta kostnader

I Tabell 19 Sammanställning av de direkta kostnaderna för restaurangbranschen, miljoner kronorsammanställs de olika typerna av direkta kostnader. Det bör noteras att vissa kan betraktas som engångskostnader medan andra är återkommande. Som framgår av tabellen är den löpande administrativa kostnadsbesparingen för företagen kopplad till hantering av färre momssatser i samma storleksordning som den löpande administrativa kostnaden som följer av att hantera lagen om kassaregister. Den stora kostnaden i sammanhanget är kopplad till inköp av kassaregistret.

Tabell 19 Sammanställning av de direkta kostnaderna för restaurangbranschen, miljoner kronor

Åtgärd/reform	Uppskattat belopp	Typ av kostnad
Hantering av färre momssatser	- 13,9	Återkommande
Kassaregister	+ 14,7	Återkommande
Personalliggare	+ 150	Engångskostnad
Inköp av kassaregister	+ 207	Engångskostnad

¹³ Skatteverket, 2013, s. 41 och 103

¹⁴ Storhushålls- och restaurangpersonal

¹⁵ Databasen Malin, informationskrav – krav på personalliggare

¹⁶ Cirka 63 procent (13 000 företag) hade en omsättning överstigande 500 000 kr år 2012 och antas därmed ha anställda, vilket innebär att dessa företag omfattas av informationskravet. Vi antar att andelen är densamma år 2007. Det totala beloppet fås genom 61,75 x 185 x 13 441.

8 Avslutande kommentarer och slutsatser

Den utvärderingsstrategi som vi har utarbetat bygger på ett antal olika delstudier eller analyser som tillsammans utgör en kedja av indicier som ger indikationer eller svar på momssänkningens effekter. Rapportens slutsatser bygger på kortsiktiga resultat från de delstudier som genomförts fram till januari 2014 och är således inte slutgiltiga. Det fortsatta arbetet beskrivs avslutningsvis i detta kapitel, bland annat metodansatsen med syntetisk kontrollgrupp för att närmare kunna uttala sig om momssänkningens effekter.

Företagen i branschen har använt momssänkningen på olika sätt

Både enkätundersökningen och fallstudien ger en mångfacetterad bild av hur momssänkningen har använts i företagen. Analysen visar att företagen ökat sin vinst, anställt personal, gjort kapitalinvesteringar och framför allt satsat på olika former av kvalitetsförbättringar till följd av momssänkningen. Ett sådant agerande är företagsekonomiskt rationellt om företagen förväntar sig att detta kan öka vinsten på lång sikt.

Samtliga undersökta komponenter i företagets vinstfunktion verkar alltså ha påverkats av momssänkningen, varför det är befogat att undersöka flera dimensioner när man utvärderar effekterna av reformen. En central utgångspunkt för analysen har varit just företagets vinstfunktion och att de ekonomiska medel som frigjorts sedan momssänkningen genomfördes ger företagen flera möjliga handlingsalternativ.

Starkare utveckling för företagen i branschen efter momssänkningen

Analys av registerdata och data insamlad via enkätundersökningen visar att centrala utfallsvariabler som lönesumma, antal anställda, omsättning och rörelsemarginal utvecklats positivt efter momssänkningen.

Enligt preliminära uppgifter verkar rörelsemarginalen för restaurangbranschen ha förbättrats från cirka 7 till cirka 8 procent mellan 2011 och 2012. Den positiva utvecklingen i rörelsemarginaler understöds av enkätsvaren som visar att så många som hälften av företagen uppger ökad vinst till följd av momssänkningen, medan den andra hälften uppger att vinsten är oförändrad.

Det är framför allt i lönesummor och antal anställda som företagen har haft en kraftig utveckling på kort sikt. Tidsserieanalys av registerdata visar att lönesumman i genomsnitt är 7,5 procent högre för perioden januari 2012 till juni 2013 jämfört med månaderna före momssänkningen. Denna skillnad är statistiskt signifikant men kan inte med säkerhet sägas ha orsakats av momssänkningen. Lönesummans utveckling avspeglar sig även i antalet förvärvsarbetare, som ökat med cirka 9 200 personer eller cirka 7 procent mellan 2011 och 2012. Här bör dock poängteras att det rör sig om såväl heltids- och deltids- som timanställda och inte om helårsarbetskrafter. Det går inte att uttala sig om hur antalet anställda fördelar sig på heltid och deltid utifrån registerdata men enkätundersökningen visar att de svarande företagen i genomsnitt har lika många deltids- som heltidsanställda. Vidare visar enkätundersökningen att både antalet heltids- och deltidsanställda är signifikant högre 2012 än 2011.

Trots att vi vet att restaurangbranschen karaktäriseras av en stor andel unga visar registerdata för inbetalda arbetsgivaravgifter en något svagare positiv utveckling för arbetsgivaravgifter som avser unga än för den övriga arbetskraften. Utvecklingen i

lönesummor efter momssänkningen tyder alltså inte på att reformen gynnat den unga arbetskraften i större utsträckning än den övriga arbetskraften.

Även fallstudien tyder på att antalet anställda i branschen har ökat till följd av moms-sänkningen. Samtliga tillfrågade restauranger i Norrköping och fyra av fem restauranger i Helsingborg uppger att de har valt att nyanställa eller öka antalet arbetade timmar till följd av momssänkningen. Samtidigt visar intervjuvaren från Helsingör att ingen av de tillfrågade restaurangägarna har nyanställt eller ökat antalet arbetade timmar sedan januari 2012. Lönesumman i Helsingborg visar en kraftigare positiv utveckling än lönesumman i både referensstaden Norrköping och riket som helhet. Lönesumman i Helsingborg har ökat med knappt 14 procent mellan 2011 och 2012 medan ökningen i Sverige som helhet är knappt 8 procent.

I den deskriptiva analysen visar företagets omsättning inklusive moms inte på någon starkare utveckling 2012 än föregående år för hela landet. Tidsserieanalys av registerdata visar däremot att omsättningen i branschen har ökat med i genomsnitt 16 procent månaderna efter den 1 januari 2012 jämfört med månaderna före. Samtidigt visar Helsingborg en nästan dubbelt så hög omsättningsutveckling jämfört med riket som helhet. Företagen i Helsingborg verkar således ha dragit nytta av de konkurrensfördelar moms-sänkningen inneburit, då momsen i gränsstaden Helsingör är oförändrad och densamma som i Sverige före reformen (25 procent). Både utvecklingen i lönesumman och omsättningen tyder på att momssänkningen haft effekter i gränsstaden Helsingborg, men det bör betonas att Helsingborg inte kan ses som representativt för landet som helhet.

Ökat antal nystartade företag och minskat utträde i branschen

När det gäller företagsstockens utveckling följer inträde och utträde varandra relativt väl över åren oberoende av konjunktur. Däremot verkar momssänkningen ha inneburit att utträdet av företag minskat under 2012, vilket därför har inneburit ett större nettotillskott av företag jämfört med 2011. Även antalet konkurser minskade något under 2012 jämfört med 2011. Antalet nystartade företag i restaurangbranschen ökade med cirka 16 procent år 2012 jämfört med 2011.

Momssänkningen ledde till liten effekt på regelkostnader för företagen i branschen

Momssänkningen har lett till en relativt liten besparing för företagen i restaurang- och cateringbranschen när det gäller regelkostnader. Den administrativa kostnadsbesparingen för företagen kopplad till hantering av färre momssatser uppgår till cirka 14 miljoner kronor år 2012. Kostnadsbesparingen är ungefär i samma storleksordning som den administrativa kostnad som följer av lagen om kassaregister, och de två posterna tar således ut varandra. Såväl antalet företag som får ett minskat antal momssatser att hantera som den administrativa merkostnaden för att hantera två momssatser förefaller ha överskattats betydligt i förarbetena, där man förväntade sig en kostnadsbesparing på uppemot 200 miljoner kronor.

När man ser momssänkningen som en av flera åtgärder som påverkat regelbördan i branschen de senaste åren, är den stora regelkostnaden i sammanhanget inköp av kassaregister som uppskattas till cirka 210 miljoner kronor. Denna åtgärds kostnad tillsammans med den administrativa kostnaden för personalliggare är till skillnad från momssänkningen en engångskostnad.

Sammanfattande bedömning

Resultaten från utvärderingen ger starka indikationer på att företagen använt medel som frigjorts till följd av momssänkningen på fler sätt än att sänka konsumentpriserna. Vi ser en starkare utveckling jämfört med föregående år, i både lönesummor, antal anställda och rörelsemarginal. Samtidigt har antalet företag som lämnat branschen minskat och antalet nystartade företag ökat, vilket lett till en nettoökning i företagsstocken under 2012. Slutligen har de reformer som riktats mot branschen de senaste åren sammantaget inte inneburit lägre direkta regelkostnader för företagen.

Samtliga delstudier i rapporten indikerar att momssänkningen har fått effekter i branschen. Särskilt tydliga är dessa på lönesummor, antal anställda och kvalitetsförbättringar. Lönesumman och omsättningen i branschen är i genomsnitt signifikant högre för perioden efter januari 2012 jämfört med perioden innan, vilket inte är samma sak som att säga att momssänkningen är orsaken till ökningen. Det förefaller dock troligt att så är fallet då konjunkturen och hushållens totala konsumtionsutgifter inte ökat mer under denna period än tidigare. Vi ser inte heller några andra faktorer som påverkat efterfrågan på restaurangtjänster sedan 2012 så kraftigt att det finns anledning att tro att förändringarna skulle bero på något annat än just momssänkningen. Vi kan dock inte uttala oss om hur mycket av dessa förändringar som går att tillskriva endast momssänkningen då vi i dagsläget saknar bra och jämförbara kontrollgrupper.

8.1 Det fortsatta arbetet

I det fortsatta arbetet kommer vi att komplettera metodansatsen med analyser baserade på en så kallad syntetisk kontrollgrupp. Som nämnts finns ingen naturlig kontrollgrupp eftersom det inte finns några företag i branschen som inte fått ta del av momssänkningen. En strategi kan vara att försöka identifiera en närliggande bransch som skulle kunna antas vara lik restaurang- och cateringbranschen. Tillväxtanalys har gjort bedömningen att det inte finns någon sådan enskild bransch där data kan hämtas från existerande register.

Med en syntetisk kontrollgrupp avser vi att skapa en tvillingbransch till restaurang- och cateringbranschen, med en liknande historisk utveckling, genom att vikta samman delar från olika branscher. Denna metod har tidigare använts för att utvärdera generella politiska förändringar i USA och för studier av regionala förhållanden i Spanien.

Vidare kommer Tillväxtanalys att identifiera sysselsättningsströmmar mellan restaurang- och cateringbranschen och övriga branscher eftersom ett av regeringens huvudsyften med reformen var att öka den varaktiga sysselsättningen. Genom att undersöka om eventuella nyanställda personer i branschen kommer från arbetslöshet eller från andra branscher kan man uttala sig om varifrån restaurangbranschen hämtat sin arbetskraft. I slutrapporten kommer slutligen vidare analyser av företagets lönsamhet och andra nyckeltal att genomföras på definitiva registerdata.

Referenser

- Abadie, A, Diamond, A & Hain Mueller, J (2009), Synthetic Control Methods for Comparative Case Studies: Estimating the Effect of California's Tobacco Control Program, *Journal of the American Statistical Association* 105 493–505.
- Christiansen, V (2011), Undersökning om reducerad mervärdesskatt på visa tjänster med betoning på samhällsekonomiska intressen, SOU 2011:24.
- Copenhagen Economics (2007), Taxation papers; Study on reduced VAT applied to goods and services in the Member States of the European Union, Working paper No 13, ISSN 1725–7557.
- Harju, J & Kosonen, T (2013), Restaurants' VAT cut: Cheaper meal and more service? University College London, Government institute for economic research (VATT).
- Houel, M. Rapport d'information fait au nom de la commission de l'économie 42 (2010–2011), 13 oktober 2010.
- Jordahl, H & Stenkula, M (2009), Skatter och snedvridningar av konkurrensen, IFN Policy Paper nr 25, Research Institute of Industrial Economics.
- Konjunkturinstitutet, Konjunkturinstitutets specialstudie nr 36, december 2013, Effekter av sänkt restaurang- cateringmoms, Stockholm.
- Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys) (2012), Regionalpolitiska effekter av sänkta socialavgifter, Östersund.
- Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys) (2010), Regelbördans ekonomiska effekter – en teoretisk och empirisk analys, rapport 2010:14.
- Ramsey, F (1927), A Contribution to the Theory of Taxation, *Economic Journal* 37, 47–61.
- Rådets genomförandeförordning (EU) nr 282/2011 av den 15 mars 2011 om fastställande av tillämpningsföreskrifter för direktiv 2006/112/EG om ett gemensamt system för mervärdesskatt, Europeiska unionens officiella tidning.
- Statistiska centralbyrån (SCB) (2013), Statistiska meddelanden, Registerbaserad arbetsmarknads- och lönesummestatistik 2012, AM 30 SM 1301.
- Skatteverket (2013), Krav på kassaregister – effektutvärdering, rapport 2013:2.
- SOU 2011:24, Sänkt restaurang- och cateringmoms, Stockholm: Fritzes offentliga publikationer
- Stiglitz, J E (1988), *Economics of the Public Sector*, New York: Norton.

Bilaga 1 Frågor och svar från enkätundersökningen

Fråga 1 Baseras er nuvarande omsättning huvudsakligen på catering, avhämtning eller på servering?

Huvudsaklig omsättning	Antal	Procent
Catering	15	3,51
Servering	289	67,68
Avhämtning	120	28,10
Vet inte/ Vill inte svara	3	0,70
Totalt	427	100

Fråga 2 Baseras er nuvarande omsättning huvudsakligen på försäljning av middag, lunch eller något annat?

Huvudsaklig omsättning	Antal	Procent
Middag	91	21,31
Lunch	111	26,00
Båda två	164	38,41
Något annat	59	13,82
Vet inte/Vill inte svara	2	0,46
Totalt	427	100

Fråga 3 Hur många personer hade ni **heltidsanställda** totalt under 2011 respektive 2012?

	Arbetsställe som har heltidsanställda	Genomsnittligt antal anställda per arbetsställe	Min	Max
Antal heltidsanställda personer totalt 2011	391	4,64	0	100
Antal heltidsanställda personer totalt 2012	407	5,24	0	117

Fråga 4 Hur många personer hade ni **deltidsanställda** totalt under 2011 respektive 2012?

	Arbetsställen som har deltidanställda	Genomsnittligt antal anställda per arbetsställe	Min	Max
Antal deltidanställda personer totalt 2011	371	4,69	0	66
Antal deltidanställda personer totalt 2012	386	5,36	0	78

Fråga 5 Ungefär hur många arbetade timmar hade ni totalt under 2011 respektive 2012?

	Antal arbetsställen	Genomsnittligt antal arbetade timmar per arbetsställe	Min	Max
Arbetade timmar 2011	231	11 446,78	0	213 000
Arbetade timmar 2012	231	12 870,21	0	250 000

Konkurrensförhållanden

Fråga 6 Uppfattar du att momssänkningen har ökat, minskat eller inte påverkat konkurrensen i restaurangbranschen?

	Antal	Procent
Konkurrensen har ökat	125	29,27
Konkurrensen har minskat	21	4,92
Konkurrensen är oförändrad	247	57,85
Vet inte	29	6,79
Vill inte svara/Saknat värde	5	1,17
Totalt	427	100,00

Fråga 6a Om konkurrensen ökat, har det skett genom ökad priskonkurrens?

	Antal	Procent
Ja	84	67,20
Nej	36	28,80
Vet inte	5	4,00
Totalt	125	100,00

Fråga 6b Om konkurrensen ökat, har det skett genom att nya aktörer har etablerat sig på marknaden?

	Antal	Procent
Ja	95	76,00
Nej	24	19,20
Vet inte	6	4,80
Totalt	125	100,00

Fråga 6c Om konkurrensen ökat, har det skett genom att nuvarande företag har utökat sin verksamhet?

	Antal	Procent
Ja	75	60,00
Nej	39	31,20
Vet inte	11	8,80
Totalt	125	100,00

Fråga 7 Har momssänkningen 2012 ökat, minskat eller inte påverkat vinsten i ert företag?

	Antal	Procent
Vinsten har ökat	197	47,82
Vinsten har minskat	14	3,40
Ingen påverkan	201	48,79
Totalt	412	100,00

Hur har den sänkta momsen påverkat olika delar av er verksamhet jämfört med om momssänkningen inte skulle ha genomförts?

Fråga 8a Har den lett till att ni har ökat antalet anställda?

	Antal	Procent
Ja	224	54,24
Nej	189	45,76
Totalt	413	100,00

Fråga 8b Har den lett till att ni har ökat antalet arbetade timmar per anställd?

	Antal	Procent
Ja	185	45,23
Nej	224	54,77
Totalt	409	100,00

Fråga 8c Har den lett till höjda löner för era anställda, utöver årliga löneökningar?

	Antal	Procent
Ja	123	29,71
Nej	291	70,29
Totalt	414	100,00

Fråga 8d Har den lett till att du som ägare har kunnat gå ner i arbetstid?

	Antal	Procent
Ja	121	29,30
Nej	292	70,70
Totalt	413	100,00

Fråga 8e Har den lett till att ni har ökat er vinst?

	Antal	Procent
Ja	210	51,98
Nej	194	48,02
Totalt	404	100,00

Fråga 8f Har den lett till att ni har ökat era kapitalinvesteringar?

	Antal	Procent
Ja	212	52,35
Nej	193	47,65
Totalt	405	100,00

Fråga 9 Har momssänkningen gjort att ni satsat på förbättrad kvalitet i er verksamhet som ni inte annars skulle ha satsat på?

	Antal	Procent
Ja	235	57,18
Nej	176	42,82
Totalt	411	100,00

Om momssänkningen lett till förbättrad kvalitet, hur har den förbättrats?

Fråga 9a Har ni förbättrat kvaliteten på era råvaror?

	Antal	Procent
Ja	162	69,53
Nej	71	30,47
Totalt	233	100,00

Fråga 9b Har ni vidareutbildat er personal?

	Antal	Procent
Ja	133	57,33
Nej	99	42,67
Totalt	232	100,00

Fråga 9c Har ni anställt fler personer?

	Antal	Procent
Ja	163	70,56
Nej	68	29,44
Totalt	231	100,00

Fråga 9d Har ni förbättrat er service?

	Antal	Procent
Ja	187	80,95
Nej	44	19,05
Totalt	231	100,00

Fråga 9e Har ni utökat er meny?

	Antal	Procent
Ja	105	45,45
Nej	126	54,55
Totalt	231	100,00

Fråga 10 Utöver årliga prisförändringar, höjde eller sänkte ni era priser i samband med momssänkningen 2012?

	Antal	Procent
Vi sänkte i genomsnitt våra priser	128	30,92
Vi höjde i genomsnitt våra priser	21	5,07
Vi genomförde inga förändringar av våra priser	265	64,01
Totalt	414	100,00

Om höjda eller oförändrade priser

Fråga 10a Var det på grund av ökade inköpskostnader?

	Antal	Procent
Ja	175	62,50
Nej	105	37,50
Totalt	280	100,00

Fråga 10b Var det på grund av ökade personalkostnader?

	Antal	Procent
Ja	127	45,36
Nej	153	54,64
Totalt	280	100,00

Fråga 10c Var det på grund av en bristande lönsamhet?

	Antal	Procent
Ja	110	39,71
Nej	167	60,29
Totalt	277	100,00

Fråga 10d Var det på grund av en redan låg prisnivå?

	Antal	Procent
Ja	181	65,34
Nej	96	34,66
Totalt	277	100,00

Fråga 10e Var det på grund av en redan hög efterfrågan?

	Antal	Procent
Ja	82	31,18
Nej	181	68,82
Totalt	263	100,00

Regelförenkling

Fråga 11a Hur många momssatser redovisade ni 2011?

Antal momssatser 2011	Antal	Procent
En momssats	30	8,43
Två momssatser	245	68,82
Tre momssatser	81	22,75
Totalt	356	100,00

Fråga 11b Hur många momssatser redovisade ni 2012?

Antal momssatser 2012	Antal	Procent
1	97	27,09
2	198	55,31
3	63	17,60
Totalt	358	100,00

Fråga 12a Har införandet av sänkt moms från 25 procent till 12 procent inneburit ökad, minskad eller oförändrad tid på administration?

Tid på administration	Antal	Procent
Ökad tid på administration	24	6,05
Minskad tid på administration	55	13,85
Oförändrad tid på administration	318	80,10
Totalt	397	100,00

Fråga 12b Bland de företag som redovisar **fler** momsstatser nu än innan momssänkningen, har det inneburit ökad, minskad eller oförändrad tid på administration?

Tid på administration	Antal	Procent
Ökad tid på administration	7	9,86
Minskad tid på administration	8	11,27
Oförändrad tid på administration	56	78,87
Totalt	71	100,00

Fråga 12c Bland de företag som redovisar **färre** momsstatser nu än innan momssänkningen, har det inneburit ökad, minskad eller oförändrad tid på administration?

Tid på administration	Antal	Procent
Ökad tid på administration	3	3,09
Minskad tid på administration	30	30,93
Oförändrad tid på administration	64	65,98
Totalt	97	100,00

Fråga 12d Har införandet av personalligare 2007 inneburit ökad, minskad eller oförändrad tid på administration?

Tid på administration	Antal	Procent
Ökad tid på administration	104	26,00
Minskad tid på administration	22	5,50
Oförändrad tid på administration	248	62,00
Bedrev ingen verksamhet när åtgärden infördes	26	6,50
Totalt	400	100,00

Fråga 12e Har förlängd momsredovisningsperiod om tre månader som infördes 2008 inneburit ökad, minskad eller oförändrad tid för administration?

Tid på administration	Antal	Procent
Ökad tid på administration	15	4,08
Minskad tid på administration	50	13,59
Oförändrad tid på administration	280	76,09
Bedrev ingen verksamhet när åtgärden infördes	23	6,25
Totalt	368	100,00

Fråga 12f Har införandet av kassaregisterlagen 2010 inneburit ökad, minskad eller oförändrad tid för administration?

Tid på administration	Antal	Procent
Ökad tid på administration	82	20,55
Minskad tid på administration	30	7,52
Oförändrad tid på administration	278	69,67
Bedrev ingen verksamhet när åtgärden infördes	9	2,26
Total	399	100,00

Bilaga 2 Analys av strukturella skift i tidsserier

Lönesumma (log)	Koefficient	Std-fel	z	P> z	[95 % konf- intervall]	
Dummy	.0746574	.0336286	2.22	0.026	.0087465	.1405682
Konstant	16.65025	.091348	182.27	0.000	16.47121	16.82929
ARMA						
ar.						
L1.	.6750659	.1623218	4.16	0.000	.356921	.9932107
ma						
L1.	.6237441	.2155411	2.89	0.004	.2012913	1.046197
L2.	.2817593	.1993542	1.41	0.158	-.1089677	.6724862
ARMA4						
ar.						
L1.	.9419677	.0335891	28.04	0.000	.8761342	1.007801
ma						
L1.	-1.818645	.2008795	-9.05	0.000	-2.212361	-1.424928
L2.	1.2299	.2208192	5.57	0.000	.7971028	1.662698
/sigma	.0290839	.0055992	5.19	0.000	.0181096	.0400582

Omsättning (log)	Koefficient	Std-fel	z	P> z	[95 % konf-intervall]	
Dummy	.1632587	.0271454	6.01	0.000	.1100546	.2164628
Konstant	22.73844	.0105489	2155.52	0.000	22.71777	22.75912
ARMA						
ar.						
L1.	-.3484534	.2921427	-1.19	0.233	-.9210426	.2241357
ma						
L1.	.5623835	.244066	2.30	0.021	.0840231	1.040744
L2.	-.6295282	.2229051	-2.82	0.005	-1.066414	-.1926423
ARMA4						
ar.						
L1.	-.3879878	.2890324	-1.34	0.179	-.954481	.1785054
ma						
L1.	.203189	.	.	.	.	.
L2.	-.7968063	.2867685	-2.78	0.005	-1.358862	-.2347504
/sigma	.1893932	.0450902	4.20	0.000	.1010181	.2777683

Tillväxtanalys, myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser, är en gränsöverskridande organisation med 60 anställda. Huvudkontoret ligger i Östersund och vi har verksamhet i Stockholm, Brasilia, New Delhi, Peking, Tokyo och Washington D.C.

Tillväxtanalys ansvarar för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser och därigenom medverkar vi till:

- stärkt svensk konkurrenskraft och skapande av förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag
- utvecklingskraft i alla delar av landet med stärkt lokal och regional konkurrenskraft, hållbar tillväxt och hållbar regional utveckling

Utgångspunkten är att forma en politik där tillväxt och hållbar utveckling går hand i hand. Huvuduppdraget preciseras i instruktionen och i regleringsbrevet. Där framgår bland annat att myndigheten ska:

- arbeta med omvärldsbevakning och policyspaning och sprida kunskap om trender och tillväxtpolitik
- genomföra analyser och utvärderingar som bidrar till att riva tillväxthinder
- göra systemutvärderingar som underlättar prioritering och effektivisering av tillväxtpolitikens inriktning och utformning
- svara för produktion, utveckling och spridning av officiell statistik, fakta från databaser och tillgänglighetsanalyser

Om rapportserien:

Rapportserien är Tillväxtanalys huvudsakliga kanal för publikationer. I rapportserien ingår även myndighetens faktasammanställningar.

Övriga serier:

Statistikserien – löpande statistikproduktion.

Svar direkt – uppdrag som ska redovisas med kort varsel.

PM – metodresonemang, delrapporter och underlagsrapporter är exempel på publikationer i serien.

Foto: Volodymyr Baleha/shutterstock.com